

COUNCIL
OF EUROPE

CONSEIL
DE L'EUROPE

Të jetuarit sëbashku

*Libërth për standardet e Këshillit të Evropës
për kontributin e medias në kohezionin social,
dialogun ndërkulturor, të kuptuarin, tolerancën
dhe pjesëmarrjen demokratik*

Divizioni i Medias dhe Shoqërisë së Informacionit
Drejtoria e Përgjithshme e të Drejtave të Njeriut
dhe Çështjeve Ligjore

TË JETUARIT SËBASHKU

**Libërth për standardet e Këshillit të Evropës për
kontributin e medias në kohezionin social,
dialogun ndërkulturor, të kuptuarin, tolerancën
dhe pjesëmarrjen demokratike**

Redaktuar Nga Yasha Lange

Këshilli i Evropës
2010

Opinionet e shprehura në këtë botim nuk duhet të konsiderohen si interpretime zyrtare të instrumenteve ligjore të përmendura në të, të afta për të detyruar qeveritë e shteteve anëtare, organet statusore të Këshillit të Evropës, apo ndonjë organ të krijuar si rezultat i Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut.

Drejtoria e Përgjithshme e të Drejtave të Njeriut dhe Çështjeve Ligjore
Këshilli i Evropës
F-67075 Strasbourg Cedex

© Këshilli i Evropës
Printuar në Këshillin e Evropës

Pasqyra e lëndës

PËR LEXUESIT, 5

SHPREHJA E LIRË DHE RESPEKTI PËR TË TJERËT, 7

Tarlach McGonagle

Hyrje	7
Liria e shprehjes dhe e informimit si e drejtë themelore e njeriut	8
Pluralizmi i medias dhe diversiteti	14
Flit lirshëm, por respekto dinj itetin tim	18

DIALOGU, TË KUPTUARIT DHE KOHEZIONI SOCIAL, 21

Bissera Zankova

Hyrje	21
Dialogu Ndërkulturor dhe kohezioni social	22
Fjalimet e urrejtjes dhe racizmi.....	23
Konfliktet dhe zgjidhjet.....	26
Teknologjitë dhe sfidat e reja	27
Media e shërbimit publik si bashkuese e njerëzve.....	28
Trajnimi i gazetarëve	30
Media e komunitetit	31

PJESËMARRJA NË SHOQËRINË DEMOKRATIKE, 35

Tarlach McGonagle

Hyrje	35
Shpjellimi i nocionit të pjesëmarrjes në një shoqëri demokratike	36
Aksesi ndaj informacionit.....	39
Fjala jonë në atë që thotë media.....	42
Disponueshëria dhe aksesueshmëria e medias	45

PËRFUNDIME, 49

Yasha Lange

Përcaktimi i standardeve.....	49
-------------------------------	----

Shprehja e lirë dhe pluralizmi.....	50
Nxitja e të kuptuarit	52
Pjesëmarrja.....	53

RRETH AUTORËVE, 59

SHTOJCA, 61

Tekstet kryesore bazë

Për lexuesit

Libri që keni në dorë flet për parimet e vjera të jetës tonë, për paqen, diversitetin dhe kohezionin social.

Ne, autorët, kontribuesit dhe koordinatorët mirëpresim interesin tuaj për libërthin e botuar së fundmi nga Këshillit të Evropës *Të jetuarit sëbashku. Media dhe kohezioni social ...* që përqendrohet në rolin domethënës të medias në çuarjen përpara të dialogut dhe solidaritetit ndërmjet njerëzve dhe rolin e Këshillit të Evropës në promovimin e standardeve dhe praktikës së mirë.

Më vijnë në mendje takimet dhe diskutimet që çuan në realizimin e kësaj iniciative me vlerë e të marrë në kohën e duhur. Ata e kanë zanafillën më 12-15 qershor 2007, kur, në takimin e 5te të komitetit drejtues të medias dhe të shërbimeve të reja të komunikacionit (CDMC), Sekretariati i Komisionit propozoi një projekt të ri të një botimi me titull "Të jetuarit sëbashku". Titulli i përgjithshëm u përzgjedh për të përfshirë standardet thelbësore të Këshillit të Evropës, të cilët lidhen me të jetuarit sëbashku në një shoqëri demokratike dhe, dukshëm, me kontributin pozitiv të medias në këtë objektiv të vyer. Më specifikisht, në të përfshihen tema të cilat janë thelbësore për bashkekzistencën e paqme në shoqëri komplekse shumëkulturore, si, për shembull, liria e shprehjes, kohezioni social, pluralizmi, toleranca, pjesëmarrja demokratike dhe parandalimi i fjalimeve të dhunës dhe konflikteve.

Kjo ide filloi të zhvillohej nga një grup pune që vendosi të përgatisë një botim, me titullin "Të jetuarit sëbashku", i cili përfshin dhe shpjegon në një gjuhë të kuptueshme standardet e Këshillit të Evropës në fushën e medias dhe të kohezionit social, duke i ilustruar ata me shembuj të ndryshëm, citime dhe vendime të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut (GJEDNJ) dhe me praktikatat e mira. Mbi këtë bazë, grupi i punës ra dakord për pikat kryesore të mëposhtme:

- të përgatisë një instrument konciz reference të standardeve të Këshillit të Evropës në lidhje me kontributin e medias për një jetesë harmonike ndërmjet komuniteteve dhe grupeve të ndryshme në një shoqëri demokratike.
- ky botim ka si synim t'i shërbejë një publiku të gjerë, duke përfshirë politikëbërësit, qeveritë, edukatorët, profesionistët e medias, organizatatave jo-qeveritare, komuniteteve të ndryshme, studentëve, etj. Teksti është infor-

mues, i lexueshëm dhe i aftë t'u vijë në ndihmë të gjitha palëve të interesuara për zbatimin praktik të standardeve në fjalë.

- Në mënyrë që të përfitohet si nga njohuritë e jashtme dhe nga ekspertiza e brendshme, teksti është shkruar si nga kontribues të jashtëm (p.sh. ekspertë, gazetarë) dhe të brendshëm (anëtarë të CDMC dhe të grupeve të tij të varësisë). U angazhua edhe një koordinator/redaktor i jashtëm për mbledhjen dhe për redaktimin e kontributeve të dhëna.
- Objektivi është përgatitja e versionit të printuar për Konferencën e parë të Ministrave të Këshillit të Evropës përgjegjëse për median dhe shërbimet e komunikimit të ri, e cila u zhvillua në maj të vitit 2009 në Rejkjavik, Islandë, dhe tërheqja e vëmendjes së publikut për rolin e medias dhe të Këshillit të Evropës në dialogun ndërkulturor, integrimin dhe të kuptuarin.

Tani që libërthi ka përfunduar, besoj sinqerisht që ia kemi arritur t'i plotësojmë objektivat që i kishim vënë vetes. "Të jetojmë sëbashku" jep udhëzime për lirinë dhe përgjegjësitë e medias në shoqëritë pluraliste, standardet e vendosura nga Këshilli i Evropës dhe vendimet e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut. Si i tillë, ky tekst na lejon ne të kuptojmë rolin kompleks, dhe mbase dhe nevojën që media të kontribuojë për diversitetin, dialogun dhe të kuptuarin. Botimi ndjek dhe qëllimet e "Librit të Bardhë për Dialogun Ndërkulturor" të Këshillit të Evropës, i cili u prezantua nga Ministrat e Punëve të Jashtme të 47 vendeve anëtare të Këshillit të Evropës në maj të vitit 2008. Të përballur me sfidat e multikulturalizmit, teknologjisë dhe komunikimit të shpejtë modern, është e nevojshme të ndërtohen ura, udhëkryqe dhe lidhje ndërmjet kulturave, traditave dhe mënyrave të jetesës.

Si koordinatorë e projektit të CDMC-it, shpresoj që libërthi t'ju frymëzojë për të krijuar një mjedis me ngjyra e ndëraktiv për të gjithëve.

Së fundmi do të doja të falënderoja pa masë skuadrën e punës për kontributin për kontributin, kryeredaktorin, autorët dhe koordinatorët, e në këtë kuadër do të doja të falënderoja nga zemra Yasha Lange-n, Tarlach McGonagle-n, Eugen Cibotaru-n dhe Franziska Klopfer-in për punën e tyre të devotshme dhe shumë profesionale, pa të cilën ky libër nuk do të kishte qenë i mundur. Do të doja t'i shprehja në mirënjohje të veçantë Ivan Nikoltchevit, i cili propozoi i pari realizimin e këtij botimi e më pas na mblodhi të gjithëve për të realizuar këtë libërth.

Bissera Zankova
Eksperte e medias, anëtare e CDMC-së,
Koordinatorë e CDMC-së për projektin "Të jetojmë sëbashku"

Shprehja e lirë dhe respekti për të tjerët

Tarlach McGonagle

Hyrje

E drejta e lirisë së shprehjes është konsideruar si një trashëgimi e vyer, ashtu si me të drejtë konsiderohet dhe si një instrument i rrezikshëm. Ajo mund të jetë një burim i madh fuqie, por, nga ana tjetër, është edhe e hapur ndaj abuzit. Për sa i përket standardeve të Këshillit të Evropës, çështja që shtrohet nuk lidhet shumë me faktin nëse duhet të ketë kufizime për të drejtën e lirisë së shprehjes, por *si* duhet të përcaktohen këto kufizime ose ku duhet të pozicionohen ato. Kjo për shkak se Këshilli i Evropës nuk e konsideron lirinë e shprehjes si një të drejtë absolute dhe as nuk e shqyrton atë në boshllëk. Ai e vendos të drejtën në një kontekst më të gjerë të një sistemi të të drejtave të njeriut, të cilat ndërlidhen ngushtë me njëra-tjetrën.

Standardet përkatëse të Këshillit të Evropës kërkojnë të sigurojnë “përkthimin” e *parimeve* që lidhen me lirinë e shprehjes në *ligj, politika dhe praktikë*; ato synojnë që të aplikojnë këtë të drejtë në mënyrë të kuptimtë dhe *efektive*.

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut është shprehur në mënyrë të vazhdueshme se Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut “ka si synim të garantojë jo të drejta që janë teorike ose iluzive, por të drejta që janë praktike dhe efektive”.*

* *Imbrosia k.Zvierës* (1993), § 38.

Ky përkthim përfshin shumë strategji dhe mekanizma, që variojnë nga mekanizmat ligjore dhe politike e deri në ato social-kulturore dhe arsimore. Të para sëbashku, standardet e Këshillit të Evropës janë shumë koherente,

por traktatet individuale dhe tekste të tjera reflektojnë qartë përparësitë dhe elemente të ndryshme. Është e rëndësishme të njohim dallimet themelore dhe formale ndërmjet standardeve, ndërmarrëdhënien e tyre si dhe kontributet përkatëse në një panoramë më të madhe. Për qëllimet aktuale, tekstet dhe mekanizmat përkatëse përfshijnë:

Tekstet	Mekanizmat/Natyra e punës
Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ)	Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut/jurisprudenca
Konventa Evropiane për Televizionin Ndërkufitar (ECTT)	Komisioni i përhershëm/tekstet
Konventa Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare (FCNM)	Komisioni këshillimor/puna monitoruese
Karta Evropiane për Gjuhët Rajonale dhe të Pakicave (ECRML)	Komiteti i ekspertëve/puna monitoruese
Tekste për vendosjen e standardeve, të cilët nuk mbështeten në traktate (rekomandime, rezoluta, etj.)	Këshilli i Ministrave (CM), Asambleja Parlamentare (PACE), Komisioni i Venecias, Komisioni Evropian Kundër Racizmit dhe Intolerancës (ECRI)
Konferencat Ministrore Evropiane për Politikën e Mjeteve Masive të Komunikimit	Ministrat e Shteteve Anëtare

Liria e shprehjes dhe e informimit si e drejtë themelore e njeriut

Qëllimi i lirisë së shprehjes

Tensioni dinamik midis të drejtës thelbësore të lirisë së shprehjes dhe një numri faktorësh të tjerë i jep kuptim dhe formë të qenësishme nocionit të lirisë së shprehjes në një shoqëri demokratike pluraliste. Në këtë rubrikë do t'i shikojmë më nga afër këta faktorë, ku përfshihen:

- detyrat dhe përgjegjësitë që rregullojnë ushtrimin e të drejtës së lirisë së shprehjes;
- o arsyet specifike dhe legjitime për kufizimin e ushtrimit të së drejtës së lirisë së shprehjes ;
- o parandalimi i shpërdorimit të të drejtave;
- o ndërveprimi midis të drejtës për të pasur liri të shprehjes dhe të drejtave të tjera të njeriut.

Traktati kryesor i Këshillit të Evropës (Konventa për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut, më tej e quajtur KEDNJ në këtë tekst) është shumë e rëndësishëm për mbrojtjen dhe promovimin e lirisë së shprehjes. Neni 10 i KEDNJ-së thotë:

1. Çdokush ka të drejtën e lirisë së shprehjes. Kjo e drejtë përfshin lirinë e mendimit dhe lirinë për të marrë ose për të dhënë informacione dhe ide pa ndërhyrjen e autoriteteve publike dhe pa marrë parasysh kufijtë. Ky nen nuk i ndalon Shtetet që të kërkojnë licencimin e ndërmarrjeve të transmetimit kinematografik ose televiziv.
2. Ushtrimi i këtyre lirive që përmban detyrime dhe përgjegjësi, mund t'u nënshtrohet atyre formaliteteve, kushteve, kufizimeve ose sanksioneve të parashikuara me ligj dhe që janë të nevojshme në një shoqëri demokratike, në interes të sigurisë kombëtare, integritetit territorial ose sigurisë publike, për mbrojtjen e rendit dhe parandalimin e krimit, për mbrojtjen e shëndetit ose të moralit, për mbrojtjen e dinjitetit ose të të drejtave të të tjerëve, për të ndaluar përhapjen e të dhënave konfidenciale ose për të garantuar autoritetin dhe paanshmërinë e pushtetit gjyqësor.

Paragrafi 1 i Nenit 10 vendos se liria e shprehjes është një e drejtë e përbërë prej lirisë për të krijuar mendime dhe për të marrë dhe dhënë informacione dhe ide. Duke qenë kështu, ekzistojnë tre komponentë të dallueshëm të kësaj të drejte që përkohet me aspekte të ndryshme të procesit të komunikimit që janë: krijimi i mendimeve, marrja dhe përçimi i përmbajtjes. Zakonisht, të drejtën për të pasur liri të shprehjes e quajmë si një koncept gjithëpërfshirës. Mirëpo, në praktikë Neni 10(1) e parashikon të drejtën e lirisë së shprehjes si një e drejtë të përbërë që përfshin të drejtën e pasjes së opinionëve dhe marrjes së informacionit dhe ideve të paanshme. Pra, ka tri komponentë të dallueshëm të kësaj të drejte, të cilët përkohet me aspektet e ndryshme të procesit komunikues, pra të të pasurit të pikëpamjeve, të marrjes dhe të dhënies së përmbajtjes. Në përgjithësi ne i referohemi të drejtës së lirisë së shprehjes si një koncept i vetëm. Në praktikë, të drejtat e folësve, dëgjuesve,

dhe palëve të treta mund të ndryshojnë, ose, madje dhe mund të plotësojnë njëra-tjetrën. Për shembull, “e drejta” e folësit për të thënë komente abuzive racore do të vendosej kundër të drejtës së “dëgjuesit” për t’u mbrojtur nga racizmi. E gjitha kjo do të duhej të peshohej kundër “të drejtës” ose interesit të palëve të treta për mos të lejuar deklaratat raciste në publik.

E drejta *për të kërkuar* kërkuar informacion dhe ide nuk përmendet në mënyrë të shprehur në Nenin 10 të GJYDNJ-së (ndryshe nga Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike). Gjithsesi, në praktikë, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut e ka njohur rëndësinë e këtij dimensionit, në veçanti në kuadrin e lirive gazetareske (shih më poshtë).

Neni 10(1) i GJEDNJ-së nuk i ndalon shtetet të rregullojnë median audiovizive nëpërmjet skemave të licencimit. Neni 10(2) vijon më poshtë me përcaktimin e kufijve për të drejtën bazë, të dhënë në paragrafin pararendës. Kjo bëhet duke numëruar shkaqet për të cilat liria e shprehjes mund të kufizohen në mënyrë të legjitimuar. Kufizimet për këtë të drejtë justifikohen me të drejtat dhe përgjegjësitë e lidhura me ushtrimin e saj. Nga të gjitha arsyet e numëruara, mbase është mbrojtja e të drejtave të të tjerëve që lidhet më shumë me marrëdhëniet ndërmjet grupeve në një shoqëri pluraliste demokratike.

Nëse vendosen kufizime për lirinë e shprehjes, ato duhet të parashikohen në ligj kur janë të nevojshme për një shoqëri demokratike. Ato duhet të përdoren vetëm kur nevojiten në mënyrë strikte dhe duhet të interpretohen gjithmonë në një kuadër të ngushtë. Me fjalë të tjera, e drejta e lirisë së shprehjes është gjithmonë norma, dhe çdo kufizim mbi të është përjashtim.

Përveç kufizimeve të lejueshme të parashikuara nga paragrafi 2 i Nenit 10 i KEDNJ-së, drejta për lirinë e shprehjes mund të kufizohet, për shembull, në bazë të Nenit 17 të KEDNJ-së, me titull “Ndalimi i shpërdorimit të të drejtave”, i cili thotë:

“Asnjë nga dispozitat e kësaj Konvente nuk mund të interpretohet se i jep një Shteti, grupimi ose individit, të drejtë që të përfshihet në ndonjë veprimtari ose të kryejë ndonjë akt që synon cenimin e të drejtave dhe lirive të përcaktuara në këtë Konventë ose kufizime më të gjera të këtyre të drejtave ose lirive sesa është parashikuar në Konventë.”

Si i tillë, Neni 17 mund të konsiderohet si një mekanizëm sigurie, i hartuar për të parandaluar keqpërdorimin ose shpërdorimin e KEDNJ-së nga ata synimet e të cilëve bien ndesh me frymën e Konventës. Këtë nen Gjykata e ka zbatuar në mënyrë të vazhdueshme për të mos lejuar që mbrojtja e Nenit 10

të mos përdoret për shprehjet e racizmit, ksenofobisë apo antisemitizmit, për deklaratat që mohojnë, debatojnë, minimizojnë apo justifikojnë holokaustin, apo idetë (neo)naziste. Vendimi i Gjykatës për çështjen *“Norwood kundër Mbretërisë së Bashkuar të Britanisë së Madhe”* është njëri prej shembujve të shumtë ku shprehjeve të tilla nuk u lejohet mbrojtja që siguron Neni 10 i KEDNJ-së.

Në çështjen “Norwood” një organizues rajonal i Partisë Nacionaliste Britanike (parti e djathtë ekstremiste) vari në dritaren e apartamentit të tij një afişe ku tregoheshin kullat binjake të përfshira në flakë, fjalët “Ta nxjerrim islamin nga Britania dhe të mbrojmë popullin britanik” dhe simbolin e gjysmëhënës dhe yllit e paraqiste si simbol të ndaluar. Gjykatat e vendit e kishin dënuar personin për veprën e prishjes së rendit publik.

Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut arriti në përfundimin se dënimi i tij nuk përbënte shkelje të Nenit të KEDNJ-së, sepse: “[...] fjalët dhe pamjet e afishes përbënin shprehje publike agresioni kundër të gjithë myslimanëve në Mbretërinë e Bashkuar të Britanisë së Madhe. Një agresion i tillë i përgjithshëm dhe i zjarrtë kundër një grupimi fetar, i cili e lidh këtë grupim si të tërë me një akt të rëndë terrorizmi, nuk përputhet me vlerat që mbron dhe garanton Konventa, sidomos me tolerancën, paqen sociale dhe mosdiskriminimin”*

* Çështja “Norwood kundër Mbretërisë së Bashkuar të Britanisë së Madhe” (2004).

Objekti i të drejtës për liri të shprehjes përcaktohet jo vetëm nga parashikimet e paragrafit 2 të Nenit 10 dhe Nenit 17 të KEDNJ-së. Ai përcaktohet edhe nga lidhja që ka me të drejtat e tjera të Konventës. Mbrojtja e fuqishme për lirinë e shprehjes mundëson një ushtrim më të mirë të lirisë së tubimit dhe shoqërimit, lirisë së fesë, të drejtave arsimore, kulturore dhe gjuhësore sepse secila prej këtyre të drejtave përfshin elemente shprehëse të rëndësishme.

Liria e shprehjes, mjetet e komunikimit dhe demokracia

Për mbrojtjen e lirisë së shtypit mund të zhvillohen shumë arsyeime, të cilat ndryshojnë shumë në karakter dhe përfshijnë:

- plotësimin individual;
- zbulimin e së vërtetës dhe shmangien e gabimit;
- pjesëmarrjen demokratike në shoqëri demokratike (“argumenti nga demokracia”);

- mosbesimin e qeverisë në rregullimin e shprehjes;
- nxitjen e tolerancës dhe të kuptuarit dhe parandalimin e konfliktit.

Nga të sipërpërmendurit, i ashtuquajtimi “argument për demokraci” është trajtuar në jurisprudencën e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut sipas Nenit 10. Një lajtmotiv i qartë i kësaj jurisprudence është rëndësia që i bashkëngjitet nxitjes së parimeve dhe praktikave demokratike, në veçanti debatit të hapur për çështje të interesit publik.

Gjykata ka theksuar në mënyrë të vazhdueshme rolin e rëndësishëm të medias për arritjen e këtyre qëllimeve. Media mund të kontribuojë ndjeshëm për debatin publik duke shpërndarë informacione e ide dhe duke ndihmuar opinionet dhe formimin e opinionëve brenda shoqërisë. Siç njihet vazhdimisht nga Gjykata, kjo është veçanërisht e vërtetë për median audio-vizive për shkak të ndikimit të saj. Media mund të shërbejë dhe si forum për debatin publik. Kjo aplikohet në veçanti për teknologjitë e reja të medias, të cilat kanë potencial të konsiderueshëm për nivelet e larta të pjesëmarrjes individuale dhe në grup.

Në shoqërinë demokratike, shpesh, median e quajmë “roje publike”. Me fjalë të tjera, mediat duhet të monitorojnë ato që bëjnë qeveritë dhe të publikojnë çdo keqveprim nga ana e tyre. Në këtë aspekt, si edhe më gjerë akoma, në lidhje me çështjet me interes publik, herë pas here Gjykata është shprehur se:

“Media ka jo vetëm detyrën për të përçuar informacione dhe ide të tilla: edhe publiku ka të drejtën për të marrë këto informacione dhe ide”.¹

Parë në dritën e funksioneve të rëndësishme demokratike që mund të përbushin mediat, praktika gjyqësore e Gjykatës në përgjithësi pranon një liri më të madhe për gazetarët (krahasuar me qytetarët e zakonshëm). Kjo vlen edhe për tekstet përkatëse që vendosin standarde, të miratuara nga Këshilli i Evropës.

Kjo liri më e madhe përfshin njohjen ligjore dhe mbrojtjen e disa praktikave dhe realiteteve konkrete gazetareske: lirinë për të raportuar dhe komentuar për çështjet me interes publik, lirinë për paraqitjen dhe redaktimin (përfshirë edhe ekzagjerimin), të drejtën e mbrojtjes së burimeve të informacionit dhe të drejtën e pronësisë intelektuale. Në një nivel tjetër, kjo liri më e madhe përfshin mbrojtjen nga kontrolli i qendrës së punës dhe i banesës dhe nga

1. Implikimet e kësaj deklarate parimesh trajtohen më tej në Kreun 4 - Pjesëmarrja në shoqërinë demokratike.

sekuestrimit i materialeve si edhe mbrojtjen nga dhuna fizike dhe ushtrimi i frikës.

Në çështjen “Özgür Gündem kundër Turqisë”, paditësi, një gazetë, pretendonte se gazeta (dhe stafi i saj) kishin qenë subjekt sulmesh dhe ngacmimesh që kishin çuar në mbylljen e gazetës. Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut afirmoi se “ushtrimi i plotë dhe efektiv” i lirisë së shprehjes “nuk varet vetëm nga detyra e Shtetit për të mos ndërhyrë, por mund të kërkojë masa pozitive mbrojtje, edhe në sferën e marrëdhënive ndërmjet individëve”.* Ajo u shpreh se autoritetet turke kishin dështuar në përmbushjen e detyrimit pozitiv për të mbrojtur lirinë e shprehjes së gazetës duke mos marrë “masa efektive për të hetuar, dhe, kur ishte e nevojshme, për të ofruar mbrojtje kundër akteve të paligjshme që përfshijnë dhe dhunën”.†

* *Özgür Gündem k. Turqisë* (2000), § 43.

† Po aty § 45.

Sëbashku këto parime ndihmojnë në ruajtjen e autonomisë operative për realizimin e detyrave gazetareske në një shoqëri demokratike.

Përcaktimi i shkeljeve të lirisë së shprehjes

Ka disa hapa në testin e zhvilluar nga gjykata për të përcaktuar nëse është shkelur Neni 10 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut. E thënë më thjeshtë, kurdo që thuhet se ka pasur ndërhyrje në të drejtën e shprehjes, kjo ndërhyrje duhet të:

- parashikohet në ligj, d.m.th. të jetë e aksesueshme dhe në mënyrë të arsyeshme e parashikuar në lidhje me pasojat që prodhohen prej saj;
- ndjekë një qëllim legjitim, d.m.th. të korrespondojë me njërin nga qëllimet e parashikuara në Nenin 10(2);
- jetë e nevojshme në një shoqëri demokratike, d.m.th të korrespondojë me “nevojën shtytëse sociale” dhe të jetë në përpjesëtim me qëllimin legjitim të ndjekur.

Shtetet kanë një masë të caktuar të drejte për të rregulluar lirinë e shprehjes. Masa e kësaj shtrirje, e cila është objekt mbikëqyrje sipas Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut, është e ndryshueshme. Shtetet kanë të drejtë të kufizuar në lidhje me shprehjen politike dhe të drejtë më të zgjeruar ndjenjën njerëzore dhe fenë në lidhje me moralin. Kjo shpesh shpjegohet me mungesën e konsensusit evropian në lidhje me faktin nëse dhe sa duhet të rregullo-

hen çështjet. Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut nuk zë vendin e autoriteteve kombëtare, por rishikon vendimet e marra nga autoritetet kombëtare duke marrë parasysh nivelin e tyre të vlerësimit sipas Nenit 10 të Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut. Pra, Gjykata shqyrton shprehjen për të cilën është drejtuar një ankesë në rrethanat më të gjera të çështjes dhe përcakton nëse arsyet e dhëna nga autoritetet kombëtare për kufizimet dhe mënyrën e zbatimit janë “të drejta dhe të mjaftueshme” në kuadrin e interpretimit të Konventës.²

Gjykata njihet kategori të ndryshme të shprehjes, si ato politike, artistike dhe komerciale. Nga këto, shprehja politike gëzon mbrojtjen më të madhe dhe shprehja komerciale mbrojtjen më të vogël. Dobia i këtij sistemi kategorizimi të prerë është disa e kufizuar si rezultat i kufijve zakonisht të paqartë ndërmjet kategorive dhe natyrës hibride të llojeve të ndryshme të shprehjes. Për shembull, një pikturë mund të jetë një shprehje artistike, por mund të përçojë dhe një mesazh politik të diskutueshëm si dhe mund të kontribuojnë për debatin publik.

Pluralizmi i medias dhe diversiteti

Një shoqëri demokratike i duhet hapësirë për debat publik. Gjithsesi, edhe shoqëria demokratike ka anët e saj të ashpra dhe debati publik në mënyrë të nevojshme përfshin debate, mosmarrëveshje dhe konfrontime ndërmjet pikëpamjeve të ndryshme. Mosmarrëveshjet dhe konfrontimet e tilla, edhe kur shprehen me terma të fortë, mbrohen në përgjithësi nga Neni 10. (Pasi ai mbron jo vetëm thelbin e informacionit dhe të ideve, por dhe formën e transmetimit të tyre).

Siç u shpreh dhe Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut në çështjen e famshme të *Handyside-it*, informacioni dhe idetë të cilat “ofendojnë, shokojnë ose shqetësojnë Shtetin ose një sektor të popullsisë” duhet të lejohen të qarkullojnë në mënyrë që të ruhet “pluralizmi, toleranca dhe mendjegjerësia pa të cilat nuk ka “shoqëri demokratike”.³

Gjithsesi, pluralizmi kërkon një lloj balancimi të interesave konkurruese (ndonjëherë) të grupeve të shumicës dhe të pakicës në shoqëri. Siç ka vendosur Gjykata në disa çështje:

“Megjithëse interesat individuale me raste duhet t’i ndërvarën interesave të një grupi, demokracia nuk do të thotë gjithmonë se duhet të mbizotërojnë interesat e

2. Shih për shembull *Otto-Preminger-Institut k. Austrisë* (1994).

3. *Handyside k. Mbretërisë së Bashkuar të Britanisë së Madhe* (1976) § 49.

shumicës: duhet të arrihet një ekuilibër që siguron trajtim të drejtë e të përshtatshëm të pakicave dhe mënjanon abuzimin e pozicionit dominues”.

Gjykata e konsideron lirinë e shprehjes, pluralizmin dhe tolerancën si shumë të rëndësishme për një demokraci politike të efektshme. Parimi bazë është se në një shoqëri pluraliste demokratike të gjithëve duhet t’u jepet mundësia të marrin pjesë efektivisht në debatin publik.

Në çështjen “Steel & Morris” (e njohur gjerësisht si çështja MekLajbel [ose *MekShpifja*]), anëtarët e një organizate mjedisore të vogël kishin shpërndarë fletushka ku kritikohej shoqëria McDonald’s. Fletushkat kishin disa akuza shumë të rënda, të cilat jepeshin si paraqitje faktesh dhe jo si opinione. Aktivistët mjedisorë Steel dhe Morris u dënuan nga gjykatat angleze për shpifje. Mirëpo, Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut e konsideronte këtë dënim si shkelje të lirisë së tyre për t’u shprehur. Gjykata i dha një rëndësi më të madhe interesit publik për temën në fjalë dhe për nevojën për drejtësi procedurale në proceset kundër shpifjes, në krahasim me nevojën për saktësi të plotë të hollësive konkrete të publikuara në fletushka.* Gjykata konstatoi se “në një shoqëri demokratike edhe grupimeve të fushatave të vogla dhe joformale [...] duhet t’u jepet mundësia t’i realizojnë aktivitetet e tyre në mënyrë të efektshme kur [...] ekziston një interes publik i përgjithshëm për t’u dhënë mundësi këtyre grupimeve dhe individëve që nuk bëjnë pjesë në rrymën e përgjithshme të japin kontributin e tyre për debatin publik përmes përhapjes së informacioneve dhe ideve për ato çështje që janë me interes publik [...]”. †

* *Steel dhe Morris k. Mbretërisë së Bashkuar të Britanisë së Madhe* (2005).

† Po aty, § 89.

Shembujt e mësipërm lidhen qartë me “argumentin e demokracisë” për lirinë e shprehjes. Mirëpo, edhe promovimi i tolerancës, mirëkuptimit dhe parandalimit të konfliktit është një argument i rëndësishëm. Sa më shumë të dinë grupimet e ndryshme lidhur me njërin tjetrin dhe sa më shumë të ndërveprojnë, aq më i vogël është rreziku i tensioneve në shoqëri. Përmes përhapjes së gjerë të informacionit dhe përmes funksionimit si forum për shkëmbim idesh dhe dialog, mediat mund të luajnë një rol shumë të rëndësishëm për nxitjen e pluralizmit dhe të tolerancës në debatin publik.

Pluralizmi mediatik prej kohësh ka përbërë një shqetësim për Këshillin e Evropës. Sipas praktikës gjyqësore të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, shteti është “garantuesi i fundmë” i pluralizmit në media.

Për autoritetet publike, ky parim ka rrjedhoja praktike të cilat janë zhvilluar pjesërisht në praktikën gjyqësore të Gjykatës, në Konventën Evropiane për

Televizionin Ndërkufitar (ECTT), dhe sidomos në tekste të ndryshme që vendosin standarde të miratuara nga Këshilli i Ministrave, Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës (APKE) dhe Komisioni Evropian për Demokraci përmes Ligjit (gjerësisht i njohur si Komisioni i Venecias, organi këshillimor i Këshillit të Evropës për probleme kushtetuese).

Neni 10bis, i ECTT-së, titullohet “Pluralizmi në media” dhe u kërkon Shteteve të “bëjnë përpjekje për të mos lejuar që shërbimet e programeve të transmetuara apo të ritransmetuara [...] brenda juridiksionit të tyre [...] të vënë në rrezik pluralizmin e medias”. Gjuha e përdorur në dispozitë është e përgjithshme dhe detyrimi që krijon ajo është thjesht një “përpjekje për të shmangur”. Gjithsesi, ajo nënvizon rëndësinë e çështjes.⁴

Më shumë detaje dhe kuptimi i qëllimit jepen në tekste të ndryshme të Këshillit të Ministrave. Një shembull i mëparshëm i angazhimit me këtë çështje është *Deklarata për Lirinë e Shprehjes dhe Informacionit* (1982), e cila parashikon se Shtetet “duhet të hartojnë politika për të forcuar sa më shumë të jetë e mundur shumëllojshmëri mediash dhe pluralitet burimesh të informacionit, duke lejuar në këtë mënyrë shumëllojshmëri idesh dhe opinionesh”. Deklarata parashikon objektivin e Shteteve për të arritur “praninë e një game të gjerë mediash të pavarura dhe autonome, duke lejuar reflektimin e shumëllojshmërinë e ideve dhe të opinionëve”.

Një etapë e rëndësishme u arrit me miratimin e *Rekomandimit R(99)1 për masat për nxitjen e pluralizmit në media*. Gjithsesi, që prej asaj kohe, ky tekst është zëvendësuar nga qasja shumë e detajuar dhe ekspansive e *Rekomandimit (2007)2 për pluralizmin e medias dhe diversitetin e përmbajtjes së medias dhe Deklarata për mbrojtjen e rolit të medias në demokraci në kuadrin e përqendrimin të medias*.

Rekomandimi (2007)2 bën dallimin ndërmjet pluralizmit struktural dhe diversitetit të përmbajtjes dhe i trajton ato në mënyrë që reflektohen specifikat e teknologjive të reja. Ai krijon rëndësinë e përdorimit efektiv të teknologjive të medias dhe jep nevojat e veçanta të pakicave dhe të grupeve të tjera.

4. Në lidhje me këtë referencë dhe referenca të tjera të ECTT-së, ju lutem kini parasysh se Konventa aktualisht po rishikohet për t’u harmonizuar me Direktivën e Shërbimeve të Mediave Audio-Vizive (AVMSD), çfarë do të thotë se mund të ketë ndryshime në përmbajtjen e ECTT-së.

Rekomandimi (2007)² parashikon parime të rëndësishme të përgjithshme për nxitjen e (i) pluralizmit struktural të medias dhe (ii) diversitetit të përm-bajtjes:

Shtetet Anëtare duhet të kërkojnë të sigurojnë një shumëllojshmëri mediash të ofruara nga pronarë të ndryshëm, si privatë dhe publike për publikun duke marrë parasysh karakteristikat e tregut të medias, përkatësisht aspektet specifike komerciale dhe të konkurrencës.

Pluralizmi i informacionit dhe diversiteti i medias nuk garantohen në mënyrë automatike nga shumëfishimi i mjeteve të komunikimit që i ofrohen publikut. Pra, Shtetet Anëtare duhet të përcaktojnë dhe të zbatojnë një politikë aktive në këtë fushë, duke përfshirë dhe procedurat e monitorimit, dhe marrjen e masave të nevojshme në mënyrë që publiku të ketë të disponueshme një gamë të mjaftueshme informacioni, opinionesh apo programesh nga media.

Mandati i përgjithshëm i medias për ofrimin e shërbimit publik i kërkon asaj t'i shërbejë të gjitha seksioneve të shoqërisë. Shumë shpesh, mandati i saj përfshin dhe kërkesa specifike për të nxitur tolerancën dhe të kuptuarin ndërmjet grupeve të ndryshme në një shoqëri. Si i tillë, kontributi i medias publike, qoftë kontributi i mundshëm dhe ai real, është i konsiderueshëm dhe rëndësia e saj, me të drejtë, njihet në shumë tekste të Këshillit të Evropës, siç do të diskutohet në Kreun pasardhës.

Edhe Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës ka shprehur vazhdimisht shqetësimet e saj në lidhje me tendencat për përqendrim nga media. Ajo ka nxjerrë një Rekomandim në lidhje me objektin në përgjithësi⁵, si dhe Rekomandimi për shtete specifike (Rezoluta 1387 (2004) për monopolizimin e medias elektronike dhe shpërdorimin e mundshëm të fuqisë së medias në Itali). Përqendrimi i medias në Itali është shqyrtuar edhe nga Komisioni i Venecias. Pluralizmi i medias u përfshi në treguesit e rekomanduar për median në një demokraci (siç parashikohet në Rezolutën e PACE-it që mban të njëjtin emër; Rezoluta nr 1636/2008).

Komisioni Drejtues i Këshillit të Evropës për Median dhe Shërbimet e Komunikimit të Ri (CDMC) kanë trajtuar çështjet të diversitetit të medias në shtete anëtare. Ata kanë parë në veçanti përgjigjet e politikës ndaj përqendrimit të medias.

5. Rekomandimi 1506 (2001) Liria e Shprehjes dhe Informacioni në Media në Evropë dhe Rekomandimi 1589 (2003) "Për lirinë e shprehjes së medias në Evropë".

Flit lirshëm, por respekto dinj itetin tim

Megjithëse GJEDNJ-ja nuk e njeh shprehimisht dinjitetin njerëzor si një të drejtë të posaçme, ruajtja e dinjitetit njerëzor është qartësisht në përputhje me objektivat e përgjithshme të Konventës. Në të vërtetë, Gjykata është shprehur se “vetë thelbi i Konventës është respektimi i dinjitetit njerëzor dhe i lirive të njeriut”⁶. Në të thuhet se “toleranca dhe respekti për dinjitet të barabartë të të gjithë qenieve njerëzore përbëjnë themelet e një shoqërie demokratike dhe pluraliste”.⁷

Gjykata ka trajtuar nocionin e dinjitetit njerëzor në kuadrin e dispozitave të ndryshme, duke përfshirë dhe ndalimin e torturës. “Dhuna racore” konsiderohet si “fyerje e hapur e dinjitetit njerëzor, dhe për shkak të pasojave të saj të rrezikshme, kërkon që autoritetet të reagojnë në mënyrë të posaçme vigjilente dhe të fuqishme”. Gjykata ka njohur veçmas ndikimin negativ të “fjalime të urrejtjes” mbi dinjitetin njerëzor. Në të njëjtin rrafsh, mohimi i Holokaustit shihet në mënyrë rutinë si cenim i dinjitetit të viktimave të tij dhe, si rezultat, nuk gëzon të drejtën e mbrojtjes sipas GJEDNJ-së.

Neni 7(1) i ECTT-së insiston se materiali i transmetimit duhet (në paraqitje dhe në përmbajtje) “të respektojë dinjitetin e qenieve njerëzore dhe të drejtat themelore të të tjerëve”.

Mungesa e një përkufizimi të qartë e detyruet e bën të vështirë përcaktimin e shprehjeve të cilat konsiderohen me të drejtë si cenuese të “dinjitetit”. Për këtë qëllim, vlerësimi i standardeve të Këshillit të Evropës nuk duhet të përqendrohet vetëm në referencat specifike që i bëhen dinjiteti njerëzor, por dhe në dispozita të tjera të cilat mund të minojnë dinjitetin, si për shembull “fjalimet e urrejtjes”.

Duke përmbledhur këtë grup të madh standardesh, mund të identifikojmë dy anë kryesore të qasjes së Këshillit të Evropës: (1) parandalimin, ndalimin ose dënimin e llojeve të ndryshme të shprehjes (p.sh nxitje për urrejtje, shprehje raciste) dhe (2) nxitjen e tolerancës, të kuptuarit e dialogut ndërmjet grupit dhe dialogut ndërkulturor.

Kjo qasje e dykahshme mund të gjurmohet në konstatimet gjysmë përfundimtare të Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut në mbështetje të lirisë së medias në çështjen *Jersild k. Denimarkës*.

6. *Pretty k. Mbretërisë së Bashkuar* (2002), § 65.

7. *Gündüz k. Turqisë* (2004), § 40.

Çështja e Jersild-it lidhet me dënimin e një gazetari danez për ndihmën dhe nxitjen e përhapjes së deklaratave raciste. Gazetari kishte kryer një intervistë televizive në të cilën deklaratat në fjalë u thanë nga anëtarë të një grupi të njohur si “Greenjackets” [xhakëtëgjelbrit]. Gazetari ishte dënuar shumë pasi ai kishte dështuar në kundërshtimin ose në distancimin e vetes nga deklaratat e të intervistuarve.⁸

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut vendosi që e drejta e gazetarit për lirinë e shprehjes ishte cenuar, *inter alia*, pasi nuk i takonte gjykatave të vendosnin se cilat teknika gazetarie të përdoshin. Gjykata vendosi se metodat e raportimit objektiv dhe të balancuar mund të ishin shumë të ndryshme në varësi, ndër të tjera, dhe të medias në fjalë. Nuk i takonte kësaj gjykate, pra, për këtë arsye, nuk i takonte gjykatave të brendshme të zëvendësonin pikëpamjet e tyre me ato të shtypit në lidhje me teknikat e raportimit që duhet të përdoren nga gazetarët. Në këtë kuadër Gjykatat kujton se Neni 10 mbron jo vetëm thelbin e ideve dhe informacionin e shprehur, por dhe formën në të cilën transmetohen idetë dhe informacioni.*

* Po aty. § 31

Ky parim bazë është thelbësor për aktivitetet përkatëse për përcaktimin e standardeve në të gjithë Këshillin e Evropës, si për p.sh. në punën monitoruese specifike për një vend të FCNM-së dhe të ECRI-it. Ky parim u konsolidua dhe u zhvillua më tej në dy rekomandime kyçe nga Këshilli i Ministrave në vitin 1997: *Rekomandimi (97)20 për 'fjalimet e urrejtjes' dhe Rekomandimi (97)21 për median dhe nxitjen e një kulture tolerance*.

Megjithëse Rekomandimet mbulojnë tema të ngjashme, u vendos të përgatiteshin dy tekste të veçanta, një që merrej me rolin negativ të luajtur nga media në shpërndarjen e fjalimeve të urrejtjes, dhe tjetri me kontributet pozitive të përbaljes me fjalime të tilla. Arsyet kryesore pas këtij vendimi u shpjeguan si më poshtë:

“Në lidhje me shumëfishimin e racizmit dhe të intolerancës, në fakt ka vend për vendosjen e standardeve të detyrueshme ligjore pa shkelur lirinë e shprehjes dhe parimin e pavarësisë editoriale. Gjithsesi, në lidhje me nxitjen e kontributit pozitiv nga ana e medias, një kujdes i madh i duhet kushtuar mosndërrhyrjes në këto parime. Kjo fushë kërkon më shumë masa inkurajuese sesa masa ligjore.”

8. Jersild k. Danimarkës (1994).

Në mënyrë jo normative, Rekomandimi (97)21 e inkurajon median të ndërmarrë masa ose praktika të mira me synimin e sensibilizimit të profesionistëve të medias me multikulturalizmin dhe tolerancën. Këtu përfshihen organizimi i programeve të trajnimit, lehtësimi i aksesit në media për grupe të ndryshme në shoqëri, nxitja e programimit intelektual, shmangia e raportimit negativ dhe krijimi i stereotipeve për grupe të veçanta.

Një vëmendje e veçantë i kushtohet dhe nevojës së mbrojtjes së dinjitetit njerëzor në një mjedis të ndryshueshëm teknologjik. Vlen të përmendet këtu Rekomandimi (2003)9 për masat për nxitjen e kontributit demokratik dhe social të transmetimit dixhital dhe Deklarata për politikën evropiane për teknologji informacioni (1999).

Rekomandime të tjera përqendrohen në mbrojtjen e dinjitetit në kontekste specifike, për shembull në shfaqjen e dhunës nga media elektronike, kontributin demokratik dhe social të transmetimit, etj. Gjithashtu, për t'u shënuar në lidhje me formatet e veçanta televizive (në veçanti programet që lidhen me realitetin - *reality television*), është Deklarata e nxjerrë nga Komiteti i Përhershëm i Televizionit Ndërkufitar në vitin 2002, që përqendrohet në nevojat për programe televizive për të ruajtur dinjitetin njerëzor dhe të drejtat themelore të të tjerëve.

Në përfundim, debati i shëndoshë e i hapur në një shoqëri pluraliste nuk mund të arrihet pa ruajtje të fortë dhe të mëparshme të së drejtës së lirisë së shprehjes. Sipas standardeve përkatëse të Këshillit të Evropës, edhe kufizimet nga e drejta synojnë ti shërbejnë interesit më të mirë të një shoqërie demokratike dhe pluraliste. Qasja e traktateve përkatëse dhe e standardeve të tjera normative kërkon të krijojë hapësirë për një angazhim kritik dhe për debat ndërmjet grupimeve me qëndrime të ndryshme dhe të pozicionuara ndryshe në shoqëri, dhe të sigurojë në të njëjtën kohë se hapësira mbetet tolerante dhe nuk thërrmohet nga urrjetja.

Dialogu, të kuptuarit dhe kohezioni social

Bissera Zankova

Hyrje

Bashkekzistenca e paqme në një Evropë pluraliste varet nga dialogu dhe të kuptuarit, siç është afirmuar në mënyrë të përsëritur nga Këshilli i Evropës. Në vitin 1993, në Samitin e Parë të Krerëve të Shteteve dhe Qeverive u deklarua se diversiteti kulturor është tipar karakteristik i trashëgimisë së pasur të Evropës dhe se toleranca garanton një shoqëri të hapur e të zhvilluar. Në vitin 2005, në Samitin e Tretë të Krerëve të Shteteve dhe të Qeverive u theksua se *dialogu ndërkulturor* ndërkulturor është mjeti kryesor për parandalimin e konflikteve dhe për sigurimin e integritetit dhe kohezionit social. Media luan një rol të rëndësishëm në këtë drejtim. Ajo luan idealisht një rol pozitiv, siç përcaktohet në *Rekomandimin kryesor (97)21 për median dhe për nxitjen e kulturës së tolerancës*.

Shtojcat e Rekomandimit R (97)21 japin detajet e rolit të medias, raportimin e saktë të racizmit dhe intolerancës, informimin e publikut për pasojat negative sociale të intolerancës dhe edukimin e njerëzve për të qenë të hapur dhe për të vlerësuar dallimet si burim pasurimi.

Në veçanti, media e rëndësishme e transmetimit duhet të kontribuojë për kohezionin social dhe për të tërhequr vëmendjen në dialogun në shoqëritë shumë-kulturore. Media e transmetimit duhet të caktojë një kohë të transmetimi për jetesën dhe traditat e komuniteteve të ndryshme etnike, fetare dhe komuniteteve të tjera dhe t'i kushtojnë vëmendje nxitjes së multikulturalizmit.

Për arritjen e kësaj gjëje konsiderohet i nevojshëm një kuadër rregullator, vetërregullator dhe një skuadër me gazetarë me etniciteteve të ndryshme

Dialogu Ndërkulturor dhe kohezioni social

Libri i Bardhë për Dialogun Ndërkulturor (2008) e përkufizon dialogun ndërkulturor si “një shkëmbim të hapur dhe të respektueshëm të pikëpamjeve ndërmjet individëve, grupeve me origjinë të ndryshme etnike, kulturore, fetare dhe gjuhësore dhe trashëgimie mbi bazën e kuptimit dhe respektit të ndërsjellë. Ai vepron në të gjitha nivelet brenda shoqërive, brenda shoqërive të Evropës dhe ndërmjet Evropës dhe botës më të gjerë”.

Dialogu ndërkulturor ka të bëjë me më shumë sesa me shkëmbimin e ideve. Ai mendohet gjithashtu të kontribuojnë për një kuptim më të mirë dhe më të thellë të ideve dhe të sjelljeve të grupeve të tjera. Si i tillë, ai është shumë i rëndësishëm edhe për kohezionin social.

Në çështjen “*Gorzelik dhe të tjerët k. Polonisë*”, një mësues nga Katowica u ankua për një vendim për të mos regjistruar “*njerëzit e nënshtetësisë silesiane*”, i cili, sipas tij cenon të drejtën e grupimit, të garantuara nga Nenin 11 i Konventës.*

Gjykata theksoi rëndësinë e pluralizmit kulturor dhe fetar për forcimin e kohezionit social në një demokraci. Në vendimin e saj, Gjykata vendosi: “Megjithëse interesat individuale me raste duhet të varen nga ato të grupit, demokracia nuk nënkupton thjeshtë se pikëpamjet e shumicës duhet të mbizotërojnë gjithnjë. Duhet arritur një barazpeshë që siguron trajtimin e drejtë dhe të duhur të pakicave dhe shmang çdo abuzim me pozicionin dominues [...] pasi pluralizmi bazohet dhe në njohjen e mirë dhe në respektimin e diversitetit dhe dinamikave të traditave kulturore, identiteteve etnike dhe kulturore, besimeve fetare, ideve dhe koncepteve artistike, letrare dhe social-ekonomike. Ndërveprimi harmonik i personave dhe i grupeve me identitete të ndryshme është shumë i rëndësishëm për arritjen e kohezionit social.” †

* *Gorzelik dhe të tjerët k. Polonisë* (2004).

† Po aty. § 90ff

Dialogu ndërkulturor varet në zbatimin e drejtë të shtetit të së drejtës, respektimin e të drejtave të njeriut, dhe kërkon përpjekje nga të gjithë sektorët e shoqërisë. Ky interpretim shfaqet së pari në deklaratën e Faro-s (2005) të miratuar nga Zëvendës Ministrave në 5-vjetorin e Konventës Kulturore Evropiane “për të nxitur një model kulture demokratike, duke theksuar ligjin dhe institucionet dhe duke përfshirë gjerësisht shoqërinë dhe qytetarët

dhe për të siguruar se diversiteti është burim i pasurimit të ndërsjellë, duke nxitur dialogun politik, ndërkulturor dhe ndërfetar.”

Kohët e fundit u parashtruan dimensione më të gjera politikash në *Deklaratën për Nxitjen e Dialogun Ndërkulturor*, të miratuar në Konferencën e Ministrave të Kulturës në Baku (dhjetor 2008). Dialogu ndërkulturor u tha se kërkon një ndërveprim koherent ndërmjet sektorëve të politikave dhe pjesëmarrjen e plotë të aktorëve të ndryshëm, duke përfshirë autoritetet publike, median dhe shoqërinë civile.

Dialogu *ndërfetar* është një element thelbësor dialogu në shoqëritë e ditëve moderne. Shkëmbimet vjetore të Këshilli të Evropës për dimensionin fetar të dialogut ndërkulturor konsiderohen si një iniciativë novative dhe premtuese për të përmirësuar të kuptuarin, për të ulur tensionet dhe për të rritur respektin e ndërsjellë. Thelbi i tij është që grupet fetare dhe komunitetet kulturore duhet të tolerojnë deklaratat kritike, me kusht që ato të mos jenë deri në nivelin e fyerjeve të qëllimshme dhe fjalimeve të urrejtjes, ose të përfaqësojnë nxitje për dhunë, diskriminim ose thyerje të qetësisë dhe rendit publik.

Asambleja Parlamentare e jep këtë ekuilibër ndërmjet dy të drejtave potencialisht konfliktuale në *Rezolutën e saj 1510 (2006) Për Lirinë e Shprehjes dhe Respektimin e Besimeve Fetare*. Në të thuhet se nuk ka kufizime të veçanta të lirisë së shprehjes, të ndryshme nga ato që përmenden në Nenin 10 të KRDNJ-së për grupimet fetare. Në të njëjtën kohë, i kushtohet vëmendje faktit se fjalimi i urrejtjes kundër një grupimi fetar nuk është në përputhje me KEDNJ-në dhe jurisprudencën e Gjykatës.

Ky “akt balancues” e thekson më tej dialogun ndërkulturor dhe ndërfetar për bashkëjetesë në paqe, siç theksohet në raportin e Komisionit të Venecias për marrëdhënien ndërmjet lirisë së shprehjes dhe lirisë së fesë.⁹ Një ndër përfundimet konfirmon se “nuk i përket ekskluzivisht Gjykatës të gjejë ekuilibrin e duhur ndërmjet lirisë së fesë dhe lirisë së shprehjes, por i takon shoqërisë në përgjithësi të bëjë këtë gjë nëpërmjet diskutimeve racionale ndërmjet të gjitha palëve në të, duke përfshirë besimtarët dhe jo-besimtarët”.

Fjalimet e urrejtjes dhe racizmi

Ndërsa media mund të kontribuojë për dialogun dhe të kuptuarin, ajo mund të jetë në të njëjtën kohë faktor për gjenerimin e tensionit social nëpërmjet steriotipeve dhe raportimit të pasaktë. Akoma dhe më keq, media mund të

9. *Raporti i Komisionit të Venecias: Çështja e rregullimit dhe ndjekjes së blesfamisë, fyerjes fetare dhe kërcënimit për urrejtje fetare (Venecia, 17-18 tetor 2008).*

shpërndajë “fjalime urrejtje” ose komente bazuar në diskriminim racor ose etnik. Në mënyrë të natyrshme kjo nuk është e dëshirueshme në një shoqëri përfshirëse, dhe mundësisht nuk është as e tolerueshme. Çështja që shtrohet është se si të bëhet dallimi ndërmjet lirisë së shprehjes, fjalimeve të urrejtjes dhe të drejtës për t’u mosdiskriminuar.

Në rekomandimin e tij nr (97)20, Këshilli i Ministrave e përkufizon fjalimin e urrejtjes si “të gjitha format e shprehjes që shpërndajnë, stimulojnë ose nxisin apo justifikojnë urrejtjen racore, ksenofobinë, antisemitizmin, ose forma të tjera urrejtje të bazuara në mungesën e tolerancës, duke përfshirë intolerancën e shprehur nëpërmjet nacionalizmit agresiv dhe etnocentrizimit, diskriminimin dhe urrejtjen kundër pakicave, emigrantëve dhe njerëzve me origjinë emigrante”.

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut ka deklaruar se “është shumë e ndërgjegjshme për rëndësinë jetike të luftës kundër diktimitit të të gjitha formave dhe shprehjeve¹⁰”. Gjykata vendosi gjithashtu se “si parim, mund të shqyrtohet e nevojshme në shoqëri të caktuara demokratike të sanksionohen, madje dhe të parandalohen, të gjitha format e shprehjes që shpërndajnë, frymëzojnë, nxisin ose justifikojnë urrejtjen në bazë të intolerancës (duke përfshirë dhe intolerancën fetare).”¹¹ Me fjalë të tjera gjuha e urrejtjes nuk është e tolerueshme. Në të njëjtën mënyrë, fakti që fjalime të caktuara nuk mund të konsiderohen “fjalime urrejtje” është shumë i rëndësishëm kur gjykohet nëse ndërhyrjet me të drejtën e lirisë së shprehjes janë të nevojshme në një shoqëri demokratike.^{12 13}

Në Rekomandimin (97)20, Këshilli i Evropës u rekomandon shteteve anëtare të ndërmarrin hapat e nevojshme për të luftuar gjuhën e urrejtjes, duke

10. *Jersild k. Danimarkës (1994)*

11. *Gündüz k. Turqisë (2003)*, § 40

12. *Ergin k. Turqisë (2006)* §34; *Han k. Turqisë*, (2005), § 32

13. Për më shumë informacion për jurisprudencën e Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut për gjuhën e urrejtjes, ju lutem konsultohuni me Weber, Anne (2009) *Manuel sur le discours de haine*, Manualet e Këshillit të Evropës “Të Drejtat e Njeriut në Shoqëritë me Diversitet Kulturor”, Leiden, Boston : Martin Nijhoff Publishers; Komisioni Drejtues për të Drejtat e Njeriut (CDDH), Komisioni i Ekspertëve për Zhvillimin e të Drejtave të Njeriut (DH-DEV) “Raporti: Të Drejtat e Njeriut në një Shoqëri Multikulturale - Gjuha e Urrejtjes”, http://www.coe.int/t/e/human_rights/cddh/3._committees/04.%20development%20of%20human%20rights%20%28dh-dev%29/04.%20meeting%20reports/36thARreport_en.asp#TopOfPage

përfshirë dhe fjalimet e urrejtjes të shpërndara nëpërmjet medias, duke prezantuar një kuadër ligjor të plotë dhe të kuptimtë, duke pajtuar lirinë e shprehjes dhe të drejtën për të mos u diskriminuar. Për të mbrojtur lirinë e shprehjes, kufizimet e kësaj të drejte duhet të përshkruhen ngushtë, të zbatohen në mënyrë jo arbitrare dhe të jenë objekt i një kontrolli gjyqësor *ex post*. Organet e ndryshme evropiane e trajtojnë diskriminimin dhe gjuhën e urrejtjes dhe përqendrohen dhe tek media dhe kohezioni social.

Agjencia Evropiane e të Drejtave Themelore (FRA) u themelua nga EC-ja në shkurt të vitit 2007 për të kryer punën e Qendrës Evropiane të Monitorimit të Racizmit dhe të Ksenofobisë (EUMC). FRA-ja vazhdon të bëjë kërkim për racizmin dhe ksenofobinë në Evropë¹⁴ dhe të bashkëpunojë me organet dhe organizatat kombëtare dhe ndërkombëtare, në veçanti me Këshillin e Evropës. Komisioni Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës (ECRI) është organi i specializuar i monitorimit të Këshillit të Evropës që merret me racizmin, ksenofobinë, antisemitizmin, dhe intolerancën. Ai boton raporte të vendeve dhe ka miratuar 11 rekomandime të përgjithshme politikash me qëllimin e ardhjes në ndihmë të Shteteve Anëtare gjatë hartimit të politikave kundër diskriminimit.

Një ndër aktivitetet e ECRI-t është mbledhja e shembujve të “praktikave të mira” për të luftuar racizmin dhe intolerancën në shtetet anëtare, duke përfshirë dhe median. ECRI i ka batuar këto shembuj në botime seri për të shërbyer si burim krahasimi dhe frymëzimi.¹⁵ Në nëntor të 2006-ës, ECRI organizoi një seminar për “Luftën kundër racizmit ndërkohë që respektohet liria e shprehjes”. Një ndër përfundimet kryesore të seminarit ishte ekuilibri ndërmjet këtyre dy të drejtave themelore që do të parashikohen në legjislacion, megjithëse kjo duhet të bëhet duke marrë masat e duhura dhe me sensibilitetin e nevojshëm.¹⁶

14. Për shembull, informacioni për projektin RAXEN http://fra.europa.eu/frawebsite/research/raxen/raxen_en.htm.

15. Për mbledhjen e praktikave më të mira në media, shihni http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ECRI/3-General_themes/2-Examples_of_good_practices/2-Media/ecri00-19%20Good%20practice%20Media.pdf.

16. http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/22-Freedom_of_expression_Seminar_2006/NSBR2006_proceedings_en.pdf.

Konfliktet dhe zgjidhjet

Tensioni social mund të cenojë shprehjen e lirë në një kohë kur komunikimi dhe të kuptuarit nevojitet më shumë se kurrë. Gjithsesi, media është në përgjithësi viktimë e parë në situata të tilla krizash, kur liria e shprehjes është e kufizuar dhe siguria e gazetarëve është në rrezik.

Përkufizimi i krizës jepet në *Udhëzimet e Këshillit të Ministrave për Mbrojtjen e Lirisë së Shprehjes dhe Informacionit në kohë krize* (2007) si: “situatë e forcave madhore të tilla si luftërat, sulmet terroriste, shkatërrimet natyrore ose të shkaktuara nga njerëzit, si për shembull, situatat në të cilat kërcënohet liria e shprehjes dhe informacionit (duke e kufizuar atë për arsye sigurie)”.

Në rrethana të tilla të jashtëzakonshme, është shumë e rëndësishme që media të informojë publikun, për shembull, për shkeljen e të drejtave të njeriut. Kjo gjë përbën thelbin e *Rekomandimit (96)4 të Këshillit të Ministrave për Mbrojtjen e Gazetarëve në Situata Konflikti dhe Tensioni*. Dokumenti i rekomandon shteteve anëtare të ndërmarrin veprime dhe politika që përqendrohen në parandalimin, sigurimin e përshtatshëm, linja dhënie informacioni dhe kushte pune të favorshme dhe të sigurta. Ai u bën gjithashtu thirrje Shteteve t’u bëjnë thirrje organizatave të medias, gazetarëve dhe organizatave profesionale të marrin masat e nevojshme parandaluese për mbrojtjen e sigurisë fizike të gazetarëve.

Ndërkohë që aksesit i rregullt në informacion shpesh kufizohet në kohë krize, *Udhëzimet e Këshillit të Ministrave “Për Mbrojtjen e Lirisë së Shprehjes dhe Informimit në Kohë Krizash”* të miratuara më pas, bëjnë thirrje për paqe, pasi aksesit i lirë tek informacioni mund të ndihmojë në zgjidhjen e konflikteve në mënyrë të efektshme dhe në bërjen publike të abuzimeve të përfshira në to (Kreu V, parimet 17 dhe 18). Udhëzimet i bëjnë thirrje medias të respektojnë standardet profesionale. Pra, Këshilli i Ministrave kërkon hapjen në kombinim me përgjegjshmërinë, si mjet për zgjidhjen e krizës.

Udhëzimet e Këshillit të Ministrave të Këshillit të Evropës “Për Mbrojtjen e Lirisë së Shprehjes dhe Informacionit në Kohë Krize” (2007) e konsiderojnë median si *zgjidhje* në situata krizash, me kusht që ato të plotësojnë standardet etike. Në udhëzime thuhet:

“Të bindur se mbulimi i medias mund të jetë shumë i rëndësishëm në kohë krizash nëpërmjet ofrimit të informacionit të saktë në kohë dhe të kuptimtë, profesionistët e medias mund të japin një kontribut pozitiv për parandalimin ose zgjidhjen e situatave të caktuara të krizave duke respektuar standardet më të larta profesionale dhe duke nxitur kulturën e tolerancës dhe të kuptuarit ndërmjet grupeve të ndryshme në shoqëri.

[...]

Profesionistët e medias duhet të respektojnë, në veçanti në kohë krizash, standardet më të larta profesionale dhe etike, duke pasur parasysh përgjegjësinë e tyre të veçantë në situata krize për t’i dhënë publikut informacion në kohë, informacion faktik, të saktë dhe të kuptimtë ndërsa i kushtohet vëmendje të drejtave të të tjerëve, ndjeshmërisë së tyre dhe ndjenjës të mundshme të pasigurisë dhe frikës.”

Teknologjitë dhe sfidat e reja

Interneti ofron mundësi të paparashikueshme për individët për të krijuar dhe për të prodhuar përmbajtje, për të marrë pjesë në mënyrë aktive në rrjetet sociale dhe për të përfituar aftësi dhe njohuri të reja. Si i tillë, interneti nxit komunikimin, informacionin dhe proceset demokratike. Por, në të njëjtën kohë, prezantimi i zgjeruar i teknologjive të reja përfshin dhe rreziqe, të tilla si mbrojtja e privacisë dhe e dinjitetit njerëzor, shpërndarja e shpejtë dhe pa kufij e informacionit të rremë, ulja e standardeve profesionale në gazetari, ose akses të kufizuar për grupe të caktuara.

Deklarata e Këshillit të Ministrave “Për të Drejtat e Njeriut dhe Shtetin e së Drejtës në Shoqërinë e Informacionit” (2005) paraqet këto pasoja pozitive dhe negative të ICT-ve për të drejtat e njeriut dhe për shoqërinë në përgjithësi. Ajo thekson në veçanti vlerën e shërbimit publik të internetit si instrument i rëndësishëm për aktivitetet e përditshme dhe për nxitjen e një kulture dialogu dhe respekti të ndërsjellë.

Mbrojtja dhe nxitja e këtyre vlerave kërkon një përpjekje të përbashkët. Aksesit në informacion, mbrojtja e konsumatorit dhe mbrojtja e privacisë duhet të sigurohet nga autoritetet kombëtare, sektori privat, shoqëria civile dhe vetë media. Për shembull, aksesit në ICT duhet të jetë jodiskriminues, i besueshëm dhe i disponueshëm me një çmim të përballueshëm në mënyrë që mbrohet diversiteti kulturor dhe gjuhësor. Për grupe me më pak avantazhe kërkohet trajnim për përdorimin e ICT-së dhe marrje informacioni rreth tij.

Përtej aksesit për grupe të caktuara dhe mbrojtjes së dinjitetit të të miturve, interneti paraqet sfida të tjera të lidhura me të drejtat e njeriut dhe bashkëjetesën në paqe. Komisioni Evropian kundër Racizmit dhe Tolerancës (ECRI) miratoi një rekomandim të përgjithshëm politikash për të luftuar shpërndarjen e informacionit racist, ksenofobik dhe antisemitik nëpërmjet internetit (2000). Në të theksohen efektet e mundshme pozitive të Internetit, në veçanti për shpërndarjen e përmbajtjes antiraciste përtej kufijve dhe i bën thirrje qeverive të shteteve anëtare të Këshillit të Evropës të marrin veprimet e nevojshme.

Rekomandimi i ECRI-t për luftën kundër shpërndarjes së materialeve raciste, ksenofobisë dhe antisemitizmit nëpërmjet internetit, në vitin 2000, bëri thirrje për bashkëpunim ndërmjet autoriteteve të zbatimit të ligjit dhe konfirmoi “çfarë nuk lejohet në jetën reale, nuk lejohet as online”. Rekomandimi u bën thirrje shteteve anëtare të:

“marrin masat e nevojshme për të forcuar bashkëpunimin ndërkombëtar dhe ndihmën e ndërsjellë ndërmjet autoriteteve të zbatimit të ligjit në të gjithë botën, në mënyrë që të ndërmerren veprime efikase kundër shpërndarjes së materialeve raciste, ksenofobie dhe antisematike nëpërmjet internetit; sigurojnë se legjislacioni përkatës i brendshëm zbatohet dhe për veprat raciste, ksenofobie dhe antisemitike të kryera nëpërmjet internetit dhe të ndjekin penalisht ata që janë përgjegjës për këtë lloj veprash.

ndërmarrin përpjekje për trajnimin e autoriteteve të zbatimit të ligjit në lidhje me problemin e shpërndarjes së materialeve raciste, ksenofobie dhe antisematike nëpërmjet internetit”.

Në të njëjtën kohë, Rekomandimi nënvizon mjetet e paprecedentë të lehtësimit të komunikimit ndërkufitar për të drejtat e njeriut dhe çështjet antidiskriminuese, dhe ngritjen e rrjeteve arsimore dhe të ndërgjegjësimin në fushën e luftës kundër racizmit dhe intolerancës.

Media e shërbimit publik si bashkuese e njerëzve

Transmetuesit publikë konsiderohen si element i rëndësishëm i shoqërive demokratike, që u shërbejnë nevojave të të gjithë njerëzve. Këshilli i Evropës ka kohë që thekson vlerën e shërbimit të transmetimit publik dhe ka mbështetur

tetur rolin e tij për shumëllojshmërinë e informacionit, për nxitjen e pjesëmarrjes demokratike dhe për nxitjen e kohezionit social.

Roli i transmetuesve të shërbimit publik reflektohet në akte të ndryshme të Këshillit të Evropës. Misioni i tyre kryesor është “mbështetja e vlerave të strukturave politike, ligjore dhe sociale për shoqëritë demokratike”.

Rekomandimi (2007)³ i Këshillit të Ministrave për rolin të medias së shërbimit publik deklaron se shoqëria e informacionit së transmetuesit të shërbimit publik pritet të jenë pikë reference për të gjithë anëtarët e një shoqërie dhe forum për debatin demokratik (duke nxitur në këtë mënyrë pjesëmarrjen demokratike) dhe faktor në kohezionin social dhe integrimin e individëve dhe të komuniteteve.

Për më tepër, transmetuesit e shërbimit publik mendohet të jenë burim lajmesh dhe informacioni të paanshëm, divers dhe të pavarur, duke ofruar përmbajtje audio-vizive të një cilësie të lartë dhe novative dhe duke kontribuar për prodhimin e një materiali audio-viziv që është i përshtatshëm për trashëgiminë kulturore kombëtare dhe evropiane.

Gjatë përmbushjes së këtij misioni, transmetuesit publikë duhet të tërheqin një publik të madh (duke demonstruar lidhjen dhe rolin e tyre me kohezionin social), ndërsa prodhohet një përmbajtje e dallueshme, e cila nuk mund të transmetohet në kanalet komerciale (diversiteti, cilësia dhe pluralizmi). Këto qëllime, në dukje kontradiktore, shënojnë kufijtë e rolit dhe funksionimit të transmetuesve të shërbimit publik.

Transmetuesit e shërbimit publik e ndjekin këtë duke ofruar përmbajtje të ndryshme për platforma të ndryshme për grupe të ndryshme shoqërore.

- Transmetuesit duhet të japin lajme, programe edukative, kulturore, sportive dhe zbavitëse për t’iu përgjigjur pikëpamjeve dhe shijeve të të gjithë segmenteve dhe grupeve, duke kontribuar për sigurimin e pluralizmit, kohezionit dhe të kuptuarit. Duke inkurajuar krijimtari audio-vizive, transmetuesit e shërbimit publik nxisin diversitetin dhe identitetin kulturor.
- Për më tepër, transmetuesit e shërbimit publik duhet të integrojnë të gjithë komunitetet dhe grupet, duke përfshirë dhe grupet e minoritetit dhe të moshuarit, personat me disavantazhe ose ata të nënprivilegjuar, duke reflektuar problemet e tyre, duke i portretizuar ata dhe duke promovuar përmbajtjen e krijuar për ta e nga ta. Nëpërmjet një programimi të tillë të larmishëm të medias nxitet një lloj përgjegjshmërie e përbashkët dhe besim i ndërsjellë.

- Dhe, së fundmi, transmetuesit duhet ta bëjnë këtë punë duke përdorur teknologji të reja, shërbime ndërakteve dhe platforma dixhitale.¹⁷ Mundësitë e ofruara duhet të përdoren për të mbështetur kohezionin social dhe debatin demokratik nëpërmjet përdorimit efektiv të shërbimeve ndërakteve. Transmetuesit publikë mund t'a mobilizojnë dialogun tek të rinjtë e mund të arrijnë qytetarët që janë potencial marxhinalizimi, si për shembull, pakicat, azilkërkuesit, imigrantët, dhe emigrantët.

Siç u ilustrua dhe në pikën e fundit, shumimi i përmbajtjes në internet dhe në kanale të tjera dixhitale ka ndikim mbi rolin e transmetuesve të shërbimit publik. Disa janë të mendimit se transmetuesit e shërbimit publik mund të bëhen të tepërt në një fushë të tillë, por Këshilli i Evropës është shprehur vazhdimisht për të kundërtën: sot më shumë se kurrë nevojitet që media t'i shërbejë publikut si një i tërë.

Në të vërtetë, preambula e Rekomandimit (2007)3 e Këshilli të Ministrave për shtetet anëtare për rolin e medias së shërbimit publik në shoqërinë e informacionit i referohet “daljes së medias së shërbimit publik si një fenomen i ri konvergjent”.

Rekomandimi përfshin disa parime udhëzuese, dhe bën thirrje për një rol të *zgjerruar dhe divers* që gërsheton shërbimet dhe platformat e reja të komunikimit. Shteteve anëtare u bëhet thirrje të ofrojnë kushte teknike, ligjore dhe financiare për t'i bërë të mundur medias së shërbimit publik të përmirësojë rolin e saj. Për t'u ardhur në ndihmë shteteve anëtare është përgatitur nga grupi i punës i DCMC-së për median e shërbimit publik në shoqërinë e informacionit një “përmbledhje praktikash të mira: si sigurojnë shtetet anëtare kushtet ligjore, financiare, teknike dhe kushtet e tjera të përshtatshme për t'i bërë të mundur medias së shërbimit publik të japë produktin e saj (MC-S-PSM)”.¹⁸

Trajnimi i gazetarëve

Arsimimi dhe trajnimi është një përparësi afatgjatë e Këshillit të Evropës. Në dokumente të ndryshme, organizata përmend rolin kryesor të arsimimit në kohezionin social dhe të kuptuarin, dhe në praktikë organizata përfshihet

17. *Shih më tej raportin për median e shërbimit publik dhe nxitjen e një pjesëmarrje më të gjerë demokratike të individëve, të përgatitur nga grupi i punës i DCMC-së për median e shërbimit publik dhe shoqërinë e informacionit (MC-S-PSM) at <http://www.coe.int/media>*

18. Raporti do të mund të gjendet në adresën <http://www.coe.int/media>

ngushtë në trajnimin e përfaqësuesve të medias në një gamë më të gjerë çështjesh.

Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës në *Rekomandimin 1789 (2007) për arsimimin dhe trajnimin e gazetarëve* u bën thirrje shteteve anëtare

“të mbështesin kurse trajnimi profesionale të gazetarëve në vend dhe nëpërmjet Këshillit të Evropës, mundësisht në bashkëpunim me median dhe me organizata të tjera profesionale” dhe “duke angazhuar universitetet, duke krijuar qendrat e rrjeteve të trajnimit dhe duke organizuar shkëmbime gazetarësh me institucionet arsimore dhe kompanitë e medias në programe të përbashkëta me Bashkimin Evropian.”

Libri i Bardhë për Dialogun Ndërkulturor thekson në veçanti rëndësinë e kompetencës ndërkulturore. Profesionistët e medias duhet të dëshmojnë kuptim të mjaftueshëm të të drejtave të njeriut, ekspertizë në histori dhe kuptimin e kulturave të ndryshme për të trajtuar siç duhet raportimin në një shoqëri shumëkulturore. Trajnimi i gazetarëve për harmonizimin e medias mund t'i sensibilizojë ata drejt raportimit për pakicat. Gazetarët që u përkasin pakicave mund të trajnohen për aftësi gjuhësore, si dhe për prodhimin e përmbajtjes, duke përfshirë dhe gjuhët rajonale dhe të pakicave.

Palëve të ndryshme të përfshira, pra qeverive, shoqërive, pronarëve të medias, grupimeve profesionale të gazetarëve, të institucioneve arsimore, u bëhet thirrje të sigurojnë kritere të drejta pranimit për këto kurse, në mënyrë që në to të marrin pjesë gazetarë nga pakicat dhe nga media. Mbi të gjitha, kurrikula e këtyre trajnimeve duhet të reflektojë natyrën pluraliste të shoqërive evropiane, dhe në këtë mënyrë të kontribuojë për dialogun dhe të kuptuarin nëpërmjet medias.

Media e komunitetit

Në vitin 2007 Këshilli i Ministrave miratoi dy dokumente standarde të cilat theksojnë nevojën e zhvillimit të llojeve të ndryshme të medias për të kontribuar për pluralizmin dhe diversitetin që janë: Deklarata për Mbrojtjen e Rolit të Medias në Demokraci në kuadrin e përqendrimit të medias (31 janar 2007), dhe Rekomandimi për Pluralizmin e Medias dhe Diversitetin e Përmbajtjes së Medias (CM/Rec(2007)). Të dy dokumentet theksojnë kapacitetin e medias së komunitetit, medias lokale ose sociale për të ofruar një hapësirë dialogu, ndërkohë që u përgjigjen nevojave specifike ose kërkesave të grupeve të caktuara në shoqërinë civile dhe shërbejnë si faktor i kohezionit social dhe i integritetit. Në vitin 2009 Këshilli i Ministrave nxorri një dekla-

ratë që trajtoi në veçanti median e komunitetit, të quajtur “Deklarata për Rolin e Medias së Komunitetit në Nxitjen e Kohezionit Social dhe Dialogut Ndërkulturor”.

Nuk ka një përkufizim të vetëm të medias së komunitetit në Evropë për shkak të konteksteve të ndryshme dhe të mënyrave të ndryshme të funksionimit të këtyre mediave. Për këtë çështje nuk ka as terminologji të unifikuar: medias së komunitetit i referohemi shpesh dhe si “sektori i tretë”, “media e minoritetit”, ose “media sociale ose shoqërore”. Deklarata e mësipërme e përkufizon median e komunitetit si “media që mund të ketë disa nga karakteristikat e mëposhtme: pavarësi nga qeveria, institucionet tregtare ose fetare dhe partitë politike; natyrë jo-fitimprurëse; pjesëmarrje vullnetare të anëtarëve të shoqërisë civile në planifikimin dhe menaxhimin e programeve; aktivitete që synojnë përfitime sociale dhe përfitime të tjera për komunitetin; angazhim për praktikatat përfshirëse dhe ndërkulturore.”

Media e komunitetit është një sektor i veçantë. Kjo është plotësuese e medias komerciale, dhe kjo është arsyeja pse ndonjëherë këtyre lloj mediash u drejtohen si “media të sektorit të tretë”. Ato funksionojnë në shumë shtete anëtare të Këshillit të Evropës, dhe në mbi 115 shtete të tjera në të gjithë botën. Nga natyra e tyre, mediat e komunitetit janë afër audiencave të tyre, për shembull, duke përdorur gjuhën e publikut, median e komunitetit, ato janë në gjendje të prekin me efektivitet audiencat e pakicave. Ato u shërbejnë shumë nevojave shoqërore dhe ushtrojnë funksione që nuk mund të plotësohen dhe as nuk mund të ndërmerren plotësisht ose siç duhet as nga media komerciale e as nga media e shërbimit publik.

Në kuadrin e sotshëm tërësisht të ndryshuar të medias, media e komunitetit mund të luajë një rol të rëndësishëm, veçanërisht duke nxitur kohezionin social, dialogun ndërkulturor dhe tolerancën dhe duke nxitur kulturën e të kuptuarit ndërmjet grupeve të ndryshme etnike, kulturore dhe fetare në shoqërinë civile.

Deklarata për rolin e medias së komunitetit në nxitjen e kohezionit social dhe dialogun ndërkulturor thekson se media e komunitetit është në gjendje të nxisë debatin publik, pluralizmin politik dhe ndërgjegjësimin e mendimeve të ndryshme, duke iu ofruar grupeve të ndryshme të shoqërisë, duke përfshirë dhe pakicat kulturore, gjuhësore, etnike, fetare ose pakicat të tjera në mundësinë për të marrë ose për të dhënë informacion, për t’u shprehur dhe për të shkëmbyer ide. Sipas Deklaratës, media e komunitetit ka dhe aftësinë e forcimit të angazhimit të medias së komunitetit në pjesëmarrjen demokratike në nivelin lokal dhe rajonal.

Njohja e rolit pozitiv të medias në kohezionin social dhe dialogun ndërkulturo-r është shumë e rëndësishme. Këshilli i Evropës thekson në Deklaratë se në të njëjtën kohë media e komunitetit, në raste të caktuara, mund të kontribuojë për izolim social dhe intolerancë. Për të shmangur këtë rrezik, media e komunitetit duhet të respektojë vlerat themelore gazetareske dhe etike dhe etikën e përbashkët për të gjithë mediat. **Në lidhje me këtë, deklarata e fton median e komunitetit të jetë e vetëdijshme për misionin e saj për të nxitur dialogun dhe të kuptuarin, të miratojë kode profesionale ose udhëzime të brendshme dhe të sigurojë respektimin e tyre në mënyrë që media të jetë e aftë të përmbushë rolin e saj.**

Duke marrë parasysh vlerën e shtuar të medias së komunitetit dhe rolin e saj pozitiv mbi kohezionin social dhe dialogun ndërkulturo-r, Këshilli i Ministrave i Këshillit të Evropës në deklaratë shpreh mbështetjen e tij për median e komunitetit dhe thekson nevojën e shqyrtimit të çështjes së miratimit të kuadrove ligjore të cilat do të bënin të mundur zhvillimin e medias së komunitetit dhe përmbushjen e duhur të funksioneve të saj sociale.

Sipas deklaratës, funksionimi i duhur i medias së komunitetit varet në disa elementë konkretë **teknikë, financiarë dhe arsimorë. Kjo do të thotë se shteti duhet të sigurojë një numër të mjaftueshëm frekuencash radioshtetë tokësore, si në agjentë analogë dhe në ato dixhitalë, dhe të ofrojë fonde të mjaftueshme në nivelin kombëtar, rajonal dhe lokal për të mbështetur sektorin në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe të tërthortë, teksa merren parasysh siç duhen aspektet e konkurrencës.**

Shtetet anëtare duhet të shqyrtojnë mundësi praktike për ta ndihmuar median e komunitetit të zhvillohet më tej dhe të luajë rolin e saj në nxitjen e kohezionit social dhe dialogun ndërkulturo-r. Është në dorën e secilit shtet të vendosë për hapat **specifike** (praktike) që duhet të merren, në varësi të konteksteve konkrete kombëtare dhe nivelit të zhvillimit të sektorit të medias.

Pjesëmarrja në shoqërinë demokratike

Tarlach McGonagle

Hyrje

Pjesëmarrja në shoqërinë demokratike përcaktohet nga efektiviteti me të cilin mund të ushtrohet një grup i tërë së drejtash. Këto të drejta përfshijnë, së pari, dhe mbi të gjitha, lirinë e shprehjes, mbledhjen dhe grupimin, të drejtën për të votuar dhe për të marrë pjesë në zgjedhje, etj. Megjithëse Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut (KEDNJ) nuk parashikon shprehimisht të drejtën për pjesëmarrje në demokraci, kjo e drejtë njihet në Traktatet e tjera, si për shembull, në Konventën Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare. Kjo e drejtë është në të njëjtën kohë një objektive e përsëritur në lidhje me median, e trajtuar nga Këshilli i Ministrave dhe Asambleja Parlamentare. Ndërkohë që pjesëmarrja formale në strukturat dhe proceset demokratike zyrtare ka qartësisht një rëndësi të madhe për politikën demokratike, rëndësia e pjesëmarrjes në praktika demokratike *jozyrtare*, p.sh. në debate publike, të përfshira në media, nuk duhet të nënvlerësohen. Ndikimi shoqëror i debatit publik mund të jetë shumë domethënës. Si rezultat, ky Kre do të përqendrohet në të dyja dimensionet e pjesëmarrjes në një shoqëri demokratike: pjesëmarrjen formale dhe pjesëmarrjen informale.

Shpjellimi i nociolit të pjesëmarrjes në një shoqëri demokratike

Qëllimi i të drejtës së pjesëmarrjes

Nocioni i pjesëmarrjes në një shoqëri demokratike është i gjerë dhe përfshin pjesëmarrjen në një gamë aktivitete (politike, sociale, kulturore dhe ekonomike) të cilat sëbashku përbëjnë çështjet publike. Me fjalë të tjera, megjithëse shoqëria demokratike nuk mund të ekzistojë pa pjesëmarrje politike, nuk duhet të lihet mënjanë as rëndësia e pjesëmarrjes në fusha të tjera të jetës publike.

Në çështjen “Bowman k. Mbretërisë së Bashkuar të Britanisë së Madhe”, një çështje e lidhur me shpërndarjen e fletushkave kundër abortit gjatë fushatave për zgjedhjet politike, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut vendosi se “zgjedhjet e reja dhe liria e shprehjes, në veçanti liria e debatit politik, sëbashku formojnë bazën e çdo sistemi demokratik”.*

* *Bowman k. Mbretërisë së Bashkuar* (1998), § 42.

Aftësia për të marrë pjesë në një gamë të gjerë çështjesh publike shpesh është e lidhur me aftësinë për t’u mbledhur a për t’u grupuar lehtësisht dhe për t’u shprehur lirshëm për qëllime të caktuara. Në çështjen *Gorzelik e të tjerë k. Polonisë* Gjykata parashitroi se:

“Është e natyrshme se, kur një shoqëri civile funksionon në mënyrë të shëndetshme, pjesëmarrja e qytetarëve në procesin demokratik arrihet në një masë të madhe nëpërmjet përkatësisë në organizata, ku qytetarët mund të integrohen me njëri-tjetrin dhe mund t’i ndjekin objektivat e përbashkëta në mënyrë kolektive.”¹⁹

Megjithëse Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut nuk e parashikon të drejtën e pjesëmarrjes, thelbi i saj mund të nxirret nga disa nene në Konventë. Për më tepër, Gjykata i referohet në mënyrë të përsëritshme rëndësisë së shoqërisë demokratike, e cila do të ishte një koncept bosh pa një pjesëmarrje efektive.

Megjithatë, në mungesë të një të drejte të shprehur të Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut për të drejtën për pjesëmarrje, e drejta është siguruar kryesisht në kuadrin e Këshillit të Evropës nga Karta Evropiane e Vetëqeve-

19. *Gorzelik dhe të tjerë k. Polonisë* (2004) § 92.

risjes Vendore, si dhe nga Neni 15 i Konventës Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare. Kjo e fundit parashikon si më poshtë:

“Palët do të krijojnë kushtet e nevojshme për një pjesëmarrje efektive të personave që u përkasin pakicave kombëtare në jetën kulturore, sociale dhe ekonomike dhe në çështjet publike, në veçanti në ato çështje që i prekin ata.”

Ky nen parashikon të drejtën e pjesëmarrjes efektive për personat që u përkasin pakicave kombëtare në përgjithësi, si dhe një të drejtë më specifike ku çështjet që i prekin atyre janë në rrezik. Futja e mbiemrit “efektiv” në Nenin 15 ka një rëndësi potenciale shumë të madhe. Ajo nënkupton se konsultimi ose përfaqësimi i pakicave që është thjesht simbolik nuk është i mjaftueshëm. Pjesëmarrja e tyre duhet të jetë reale dhe efektive.

Pjesëmarrja dhe ICT

KEDNJ-ja nuk është një dokument statik, por duhet të interpretohet në mënyrë “dinamike dhe zhvilluese”.

Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut ka vendosur në mënyrë të vazhdueshme se KEDNJ-ja është një “instrument jetësor” dhe duhet të interpretohet në kuadrin e kushteve aktuale.

Duke bërë këtë qasje interpretuese, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut ka njohur se të drejtat janë dinamike dhe se përmbajtja e tyre mund të zhvillohet me kalimin e kohës. Në mënyrë të ngjashme, faktorët që kanë ndikim mbi efektivitetin me të cilin ushtrohen të drejtat janë gjithashtu objekt ndryshimi me kalimin e kohës, në veçanti nën dritën e zhvillimeve shoqërore dhe teknologjike. Kjo është në veçanti e vërtetë për të drejtën e pjesëmarrjes, pasi kjo gjithnjë e më tepër varet në aftësinë e njerëzve për të përdorur teknologjinë moderne të komunikimit.

Për shembull, e ashtuquajtura e-demokraci (demokracia elektronike) po fiton terren në mënyrë që të inkurajohet pjesëmarrja formale. Prap, sa më shumë shërbime qeveritare ofrohen online, aq më e rëndësishme do të bëhet për të gjithë anëtarët e shoqërisë të kenë akses të plotë në ICT.

Me rëndësi në këtë aspekt, *Rekomandimi (2007)11 për nxitjen e lirisë së shprehjes dhe informacionit në mjedisin e ri të informacionit dhe të komunikimeve* e konsideron aksesin në internet si të nevojshëm për të marrë informacion dhe, si rezultat, dhe si “pjesëmarrje në jetën publike dhe në proceset demokratike”.

Parime të ngjashme përbëjnë Rekomandimin (2007)2 për pluralizmin e medias dhe diversitetin e përmbajtjes së medias.

Rekomandimi për pluralizmin në media dhe shumëllojshmërinë e mediave i kushton një vëmendje të veçantë “promovimit të një pjesëmarrje më të gjerë demokratike dhe diversitetit të brendshëm”. Ai përqendrohet në rolin e medias në nxitjen e pjesëmarrjes demokratike. Në të thuhet se Shtetet Anëtare, ndërsa respektojnë parimin e pavarësisë editoriale, e inkurajojnë median të:

“furnizojë publikun me një shumëllojshmëri përmbajtje nga media të afta, të nxisë debatin publik dhe një pjesëmarrje më të gjerë demokratike të personave që u përkasin të gjithë komuniteteve dhe brezave;

të kontribuojnë për dialogun ndërkulturor dhe ndërfetar për të nxitur respekt të ndërsjellë dhe tolerancë dhe për të parandaluar konfliktet e mundshme nëpërmjet diskutimeve”.

Për këto qëllime, ajo bën thirrje për zhvillimin nga media të politikave për t’iu përgjigjur pjesëmarrjes së pakicave dhe për t’iu përgjigjur “ndryshimeve dinamike teknologjike”, duke përfshirë dhe nxitjen e të mësuarit të përdorjes së medias dixhitale.*

* *Shih më poshtë: Seksioni 4, më poshtë.*

Pjesëmarrja efektive në shoqëritë demokratike kërkon gjithnjë e më tepër një lidhje të së ashtuquajturës ndarje dixhitale për të kapërcyer pabarazinë ndërmjet atyre që kanë akses në informacion (dixhital) dhe atyre që nuk kanë. Rekomandime të Ndryshme të Këshillave të Ministrave dhe tekste të tjera standarde kanë si synim të nxisin këtë objekt.²⁰

Në përmbledhje, standardet e ndryshme të Këshillit të Evropës nxisin pjesëmarrjen në një shoqëri demokratike në një kuptim të gjerë, por ato përfshijnë dhe shumë aspekte specifike për rolin e medias në zhvillimin e pjesëmarrjes individuale dhe në grup në çështjet publike. Aftësia e medias

20. Për shembull: Rekomandimi Nr. Rec 99)14 për shërbimin universal të komunitetit që lidhet me shërbimet e reja të komunikimit dhe informacionit, Rekomandimi Rec (2003)9 për masat për nxitjen e kontributit demokratik dhe social të transmetimit dixhital, Deklarata e të Drejtave të Njeriut dhe Shtetit të së Drejtës në Shoqërinë e Informacionit (2005), Rekomandimi CM/Rec(2007)2 për Pluralizmin e Medias dhe Shumëllojshmërinë e Medias dhe Rekomandimi CM/Rec(2007)11 për Nxitjen e lirisë së Shprehjes dhe Informacionit të Ri dhe Mjedisit Komunikues.

për të kontribuar në debatin publik, e zgjeruar nga zhvillimet e vazhdueshme teknologjike, ka rëndësinë më të madhe në këtë aspekt.

Aksesi ndaj informacionit

Pjesëmarrja kërkon jo vetëm të drejtën e shpërndarjes së informacionit, por edhe të drejtë e mbledhjes së informacionit. Disponueshmëria dhe aksesueshmëria e informacionit janë parakushte për çdo shoqëri demokratike që funksionon mirë. E drejta për të marrë dhe për të ndarë informacion të të gjitha llojeve, pavarësisht nga kufijtë, është një klauzolë e përgjithshme në traktatet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut që kanë një natyrë të zakonshme. Në lidhje me standardet e Këshillit të Evropës, Neni 1- i KEDNJ-së përbën dispozitën kryesore.

Në jurisprudencën e saj, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut ka vendosur se liria për të marrë informacion, siç garantohet në Nenin 10 të KEDNJ-së “kryesisht e ndalon një qeveri nga të kufizuarit e një personi nga marrja e informacionit që të tjerët dëshirojnë të ndajnë ose janë të gatshëm të ndajnë me të” (*Leander k. Suedisë*).

Sipas Gjykatës, liria për të marrë informacion, si rezultat, *nuk mund* të kuptohet si detyrim ndaj një shteti për të:

- dhënë informacion në lidhje me jetën individuale ose familjare të një personi (*Gaskin k. Mbretërisë së Bashkuar*)
- mbledhur dhe ndarë informacion me iniciativën e tij (*Guerra & të tjerë k. Italisë*)
- bërë të ditur për publikun dokumente sekrete dhe informacione në lidhje me shërbimin e tij ushtarak, sekret apo policor (*Sirbu & të tjerë k. Moldavisë*).

Shembujt e mësipërm të çështjeve demonstrojnë një farë ngurrimi nga ana e Gjykatës për të njohur detyrimet pozitive të Shtetit për të bërë me dije ose për të shpërndarë informacion në një gamë kontekstesh të ndryshme.

Një tjetër linjë në jurisprudencën e Gjykatës që trajton të drejtën e marrjes së informacionit lidhet me çështje që kanë të bëjnë me lirinë e shtypit. Në këtë aspekt “në disa raste Gjykata ka njohur se publiku ka të drejtë të marrë informacion për funksionin specifik të gazetarëve, pra që të ndahen informacioni dhe idetë për çështje të interesit publik”.

Vëmendje kryesore i kushtohet aksesit nga publiku i informacionit zyrtar që mbahet nga autoritete qeveritare. Në kohën aktuale, pjesa më e madhe e shteteve anëtare të Këshillit të Evropës kanë miratuar ligje, struktura dhe

procedura për nivele të ndryshme aksesit mbi dokumentet zyrtare. Duke qenë kështu, është e mundur të njihet natyra zhvilluese e të drejtës së informacionit në nivelin kombëtar.

Kjo tendencë është e dukshme dhe tek standardet përkatëse të Këshillit të Evropës: (1) deri në një farë mase në jurisprudencën e Gjykatës, por në mënyrë më të saktë dhe më të zgjeruar në (2) *Rekomandimin (2002)2 "Për Aksesin në Dokumentet Zyrtare"* dhe (3) projekt Konventën "Për Aksesin në Dokumentet Zyrtare."

Jurisprudenca

Shembujt e mësipërm përfshijnë çështje për të cilat Gjykata nuk ka konstatuar detyrime për Shtetin për të dhënë informacion. Gjithsesi, vendimi i Gjykatës për çështjen *Matky k. Republikës Çeke*, është më premtues në lidhje me njohjen ligjore të aksesit në informacionit. Baza e çështjes ishte refuzimi për të trajtuar një kërkesë nga një OJQ ekologjike për të marrë informacion rreth ndërtimit të një fabrike energjie bërthamore. Megjithëse ankuesit nuk ia dolën me sukses, fakti që Gjykata e deklaroi Nenin 10 të zbatueshëm në rrethanat e veçanta të çështjes është konsideruar nga disa komentues si një zhvillim shumë i rëndësishëm.

Rekomandim

Në Preambulën e Rekomandimit (2002)2 "Për Akses në Dokumentet Zyrtare", Këshilli i Ministrave shprehet për "akses të gjerë në dokumentet zyrtare, mbi bazën e barazisë dhe në përputhje me rregulla të qarta" që:

"e lejon publikun të ketë një kuptim më të qartë dhe të krijojnë një mendim kritik për gjendjen e shoqërisë në të cilën jeton dhe autoritetet që e drejtojnë, ndërsa inkurajohet pjesëmarrja e informuar nga publiku në çështje të interesit publik;

rrit efikasitetin dhe eficensën e administratave dhe ndihmon në ruajtjen e integritetit të tyre duke shmangur rrezikun e korrupsionit;

kontribuon për afirmimin e legjitimitetit të administratave si shërbime publike dhe për forcimin e besimit të publikut tek autoritetet publike;"

Pas paraqitjes së arsyeve të përzgjedhura për nxitjen e aksesit në dokumentet zyrtare, Rekomandimi vijon më tej, ashtu si edhe shumë rekomandimet të tjera të Këshilli të Ministrave, me operacionalizimin e këtyre parimeve në mënyrë që aksesit në dokumente zyrtare të jetë real dhe efektiv në praktikë.

Rekomandimi (2002)2 për aksesin në dokumentet zyrtare shkon përtej parimeve dhe përmban detaje praktike.

Së pari, ai jep një përkufizim të “autoriteteve publike” dhe afirmon parimin e përgjithshëm të aksesit në dokumentet zyrtare, para se të parashtrohte me saktësi kufizimet e mundshme për parimet e përgjithshme.

Së dyti, ai shqyrton çështje procedurale. Për shembull, ai bën dallimin ndërmjet formave të ndryshme të aksesit, dhe thekson dëshirën e të siguruarit të konsultimit me dokumente zyrtare origjinale (i cili në parim është pa pagesë dhe që pagesa për fotokopjimin e dokumenteve është e arsyeshme dhe nuk i kalon kostot reale). Kjo është e rëndësishme për të kufizuar pengesën për të kërkuar informacion.

Së treti, ai thekson rëndësinë e një procesi të pavarur rishikimi për refuzimin e kërkesave për informacion.

Të gjitha këto përqendrime në detaje praktike kontribuojnë në krijimin e një regjimi efektiv për marrjen e informacionit, duke përfshirë masa sigurie procedurale përkatëse.

Konventa

Nga fundi i vitit 2008, Këshilli i Evropës miratoi një Konventë për aksesin në dokumentet zyrtare, të cilën e prezantoi si instrumentin e parë detyrues ndërkombëtar që njeh të drejtën e përgjithshme të aksesit në dokumentet zyrtare të mbajtura nga autoritetet publike.

Raporti shpjegues i Konventës thotë: “Transparenca e organeve publike është tipar themelor i qeverisjes së mirë dhe tregues i një shoqërie që është vërtetë demokratike dhe pluraliste, që kundërshton të gjitha format e korrupsionit, e aftë të kritikojë ata që janë në drejtim të tyre dhe e hapur për pjesëmarrjen e informuar të qytetarëve në çështje të interesit publik. E drejta e aksesit ndaj dokumenteve zyrtare është e rëndësishme dhe për vetë zhvillimin e njerëzve dhe ushtrimin e të drejtave themelore të njeriut.”

Pavarësisht nga natyra historike e tekstit, ai është kritikuar nga disa OJQ që veprojnë në këtë fushë për mostrajtimin e mjaftueshëm të çështjes. Disa nga kritikantët dhe komentet e tyre specifike janë reflektuar në tekstet përkatëse të miratuara nga Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës. Ndërsa në përgjithësi mirëpriti projekt Konventën, PACE rekomandoi me forcë:

- “zgjerimin e përkufizimit të “autoriteteve publike” për të përfshirë një gamë të gjerë aktivitetesh të organeve publike, dhe, si rezultat, zgjerimin e sferës së informacionit të ofruar.”
- “përfshirjen e një afati kohor për trajtimin e kërkesave” (si rezultat i natyrës së humbjes së rëndësisë së informacionit me kalimin e kohës).”
- “qartësimin dhe forcimin e procesit të rishikimit” që parashikohet në projekt tekste.”

Në fund, Këshilli i Ministrave vijoi me miratimin e projekt Konventës pa përfshirjen e rekomandimeve të Asamblesë Parlamentare.

Së fundmi, në këtë seksion, duhet të theksohet se objektivi i politikës së nxitjes së një aksesit më të madh në informacion shpesh përfshihet në një objektivi më të gjerë politikash për nxitjen e një qeverisjeje më të mirë. E parë në këtë këndvështrim, aksesin ndaj informacionit është i domosdoshëm për sigurimin e transparencës në qeveri dhe në shërbimet publike. Nga ana tjetër, transparenca është e rëndësishme për sigurimin e përgjegjshmërisë. Për më tepër, aksesin i gatshëm në dokumentet zyrtare çon në një lloj fuqie informative që mund të zgjerojë proceset bashkërregullatore (p.sh. proceset rregullatore që përfshijnë palë të ndryshme përveç sektorëve shtetërorë, duke i bërë ata më shumë përfshirës se tradicionalë, dhe modele rregullatore të dominuara nga shteti). Këto lloj lidhjesh janë të zbatueshme dhe për dimensione të tjera të jetës publike përtej strukturave zyrtare.

Fjala jonë në atë që thotë media

Media gëzon kompetenca dhe mbrojtje ligjore dhe privilegje që e lejojnë atë të plotësojë funksionet e saj demokratike. Më pas, publiku duhet të ketë mundësi të përshtatshme për t’ju përgjigjur informacionit dhe ideve të shpërndara nga media.

Publiku duhet të dijë se kush e zotëron dhe kush e kontrollon median. Kjo transparenca është kusht i rëndësishëm për t’i bërë të mundur publikut të veprojë në mënyrë të informuar.

Siç deklarohet në *Rekomandimin (94)13 për masat për nxitjen e transparencës së medias*: “Publiku duhet të kenë akses të barabartë dhe të paanshëm ndaj disa informacioneve bazë për median në mënyrë që atij t’i bëhet i mundur krijimi i një opinioni për vlerën që i duhet dhënë informacionit, ideve dhe opinionëve të shpërndara nga media”.

Rëndësia e informacionit në sektorin e medias nuk kufizohet në detajet e pronësisë ose të strukturave organizative të organeve të medias, por zgjerohet tek informacioni për proceset e transmetimit të licencuar. Këto shqetësime janë të përsëritura në të gjitha tekstet përkatëse të Këshillit të Evropës për përcaktimin e standardeve.

Tradicionalisht, një ndër mekanizmat më të njohur për të reaguar ndaj produktit të medias është e ashtuquajtura “e drejta” për t’u përgjigjur. Ky mekanizëm mund të jetë një masë sigurie e rëndësishme për drejtësinë, ekuilibrin, paanshmërinë, saktësinë dhe interesat e reputacionit. Ai u lejon personave që janë të prekur nga artikuj ose deklarata të medias që t’u përgjigjen pretendimeve të bëra, të sfidojnë anshmëritë dhe të korrigjojnë pasaktësitë.

Përveç funksionit korrigjues të së drejtës së përgjigjes në lidhje me deklaratat individuale ose artikuj të caktuar të medias, ai mund të shërbejë dhe për një qëllim më të gjerë. *Rekomandimi (2004)16 i Këshillit të Ministrave për të drejtën për t’u përgjigjur mjedisit të ri të medias* thotë se është “në interes të publikut të merret informacion nga burimet e ndryshme, në mënyrë që të garantohet se ai merr informacion të plotë”. Ky lloj i të menduari nënvizon rolin e rëndësishëm të medias në ofrimin informacionit për publikun dhe në dhënien e ndihmës për procesin e krijimit të opinionit.

Konventa Evropiane për Televizionin Ndërkufitar (ECTT) është traktati i vetëm i Këshillit të Evropës (krahasuar me masat e tjera jo detyruese ligjore për përcaktimin e standardeve) që parashikon të drejtën e përgjigjes. Dispozita në fjalë parashikon si më poshtë:

Neni 8 i ECTT-së - E drejta për t’u përgjigjur

1. Çdo Palë transmetuese siguron se çdo person fizik dhe juridik, pavarësisht nga kombësia ose vendi i banimit, gëzon ushtrimin e së drejtës së përgjigjes ose të kërkimit të dëmshpërblimeve të tjera ligjore ose administrative të lidhura me programe të transmetuara nga transmetuesi brenda juridiksionit të tij, brenda kuptimit të Nenit 5. Në veçanti, pala siguron se koha dhe përkatitje të tjera për ushtrimin të drejtës së përgjigjes janë të tilla që lejojnë ushtrimin efektiv të kësaj të drejte. Ushtrimi efektiv i kësaj të drejte ose i masave të tjera ligjore ose administrative plotësohen si në lidhje me aspektin kohor dhe me modalitetet.
2. Për këtë qëllim, identifikohet vetë në shërbimin e programit, në intervale të rregullta dhe nëpërmjet mjeteve të përshtatshme, emri i shërbimit të programit ose i transmetuesit përgjegjës për këtë program.

Ndërkohë që Neni 8 i ECTT-së ka të bëjë me transmetimet televizive, *Rekomandimi (2004)16 për të drejtën e përgjigjes në një mjedis të ri të medias* kërkon të nxisë të drejtën e përgjigjes duke përfshirë një gamë më të madhe mediash. Rekomandimi zbatohet për të gjitha “mjetet e komunikimit për shpërndarjen periodike të informacionit të redaktuar për publikun, qoftë ai on-line ose jo, si për shembull informacionin në gazeta, periodikë, radio, televizion, shërbimet e lajmeve të bazuara në internet, etj.). Ai trajton çështje të tilla si shpejtësia me të cilën duhen botuar përgjigjet, rëndësia që u duhet dhënë atyre dhe dëshirën e ofrimit të tyre pa pagesë. Në të jepet dhe një listë e përjashtimeve të lejueshme për të drejtën e përgjigjes kundrejt masave mbrojtëse për të ushtrimin efektiv të kësaj të drejte.

Në kuadrin e të drejtës së përgjigjes, merret parasysh dhe rëndësia e veçantë e debatit politik në shoqërinë demokratike. Një ndër parimet e parashikuara në *Rekomandimin (2007)15 për masat në lidhje me mbulimin e fushatave elektorale nga media parashtron*: “Për shkak të kohëzgjatjes së shkurtër të një fushate elektorale, çdo kandidat apo parti politike që ka të drejtë të përgjigjet, ose gëzon të drejta të tjera ekuivalente sipas ligjit, ose sistemeve të brendshme, duhet të jetë në gjendje të ushtrojë këtë të drejtë ose të drejtat e tjera ekuivalente gjatë kohës së zgjedhjeve pa vonesa të papërshtatshme”. Reagimet ndaj produktit të medias po bëhen gjithnjë e më tepër të mundura nga diskutimet online, në të cilat mund të bëhen komente nga lexuesit, shikuesit dhe përdoruesit. Shpesh janë vetë mediat që bëjnë modelimin e këtyre diskutimeve. Në praktikë, nivelet e modelimit të forumeve të tilla janë të ndryshme. Në të njëjtën mënyrë, prania e rritur online e medias në përgjithësi ka lehtësuar praktikën e dërgimit të feedback-ut tek media. Konvencioni i njohur i dërgimit “të letrave për redaktorin” tani mund të arrihet me lehtësinë e shtypjes vetëm të një butoni. Për më tepër, duhet të vihet re se e drejta për t’u përgjigjur dhe mekanizma të tjerë për nxitjen e pjesëmarrjes publike në media nuk varen ekskluzivisht në masat rregullore të autoriteteve shtetërore. Standardet përkatëse të Këshillit të Evropës njohin dobishmërinë dhe vazhdimësinë e trajnimit dhe dëshirën e arritjes së këtyre objektivave duke nxitur masa vetërregullore dhe bashkërregullore. Kjo çon në njohje të rëndësishme të vlerës së kontributit specifik të sektorit në proceset rregullore dhe të politikave dhe madje, në disa raste, dhe të aftësisë së përvetësimit të rregulloreve tradicionale e të dominuara nga shteti. Iniciativat dhe praktikat e ushqyera brenda sektorit të medias në përgjithësi janë ato që gëzojnë fatin më të madh të trajtimit dhe zbatimit efektiv. Në rrethana të tilla, standardet mund të reflektojnë ekspertizë të vyer specifike për sektorin dhe një ndjenjë autorësie (të pjesshme), e cila mund të çojë dhe në një ndjenjë

pronësie, duke forcuar në këtë mënyrë angazhimin e standardeve dhe zbatimin e tyre.

Disponueshëria dhe aksesueshmëria e medias

Potenciali pjesëmarrës i medias, si dhe efektiviteti i saj për qëllime komunikuese varet (të paktën) në:

- disponueshmërinë
- përballimin
- aksesin
- funksionalitetin

e medias. Së pari, *disponueshmëria* nënkupton se publiku është në gjendje të marrë informacion nga media. Kjo përfshin aftësinë e marrjes së përmbajtjes, pavarësisht nga mjetet teknike të përdorura për shpërndarjen e informacionit. Në mënyrë që të realizojnë këtë objektiv, disa tekste të Këshillit të Evropës për përcaktimin e standardeve nxisin prezantimin dhe zhvillimin e llojeve të ndryshme të medias, si për shembull transmetimet dixhitale ose ICT-të. Shpesh, *disponueshmëria* ndikohet nga *përballimi i informacionit*: kostot e larta të lidhura me prezantimin e teknologjive të reja mund të pengojnë depërtimin e tyre në shoqëri dhe, si rezultat, mund të kenë ndikim mbi ofrimin e përgjithshëm të informacionit.

Një rëndësi të veçantë në këtë drejtim kanë tekstet e lartpërmendura të miratuara nga Këshilli i Ministrave: Rekomandimi (99)14 për shërbimin universal të komunitetit në lidhje me shërbimet e reja të komunikimit dhe të informacionit, Rekomandimi (2003) 9 për masat për nxitjen e kontributit demokratik dhe social të transmetimit dixhital, Deklarata e të Drejtave të Njeriut dhe Shtetit e së Drejtës në Shoqërinë e Informacionit (2005), Rekomandimi (2007)11 për nxitjen e lirisë së shprehjes dhe informacionin në një mjedis të ri informativ dhe komunikimi.

Rekomandimi për shërbimin universal të komunitetit mbledh sëbashku parime që kanë të bëjnë me çështje të aksesit, përmbajtjes dhe shërbimeve, informacionit dhe trajnimit, financimit dhe kostove të shërbimit universal të komunitetit dhe ruajtjen e masave të drejta të konkurrencës. Të gjitha këto parime kanë si synim të shërbejnë si bazë për udhëzimet për një politikë evropiane për zbatimin e shërbimit universal të komunitetit.

Edhe Rekomandimi për kontributin demokratik dhe social të transmetimit dixhital parashikon një grup “parimesh bazë për transmetimin dixhital”.

Parimet përqendrohen në kalimin në televizionin dixhital dhe në çështjet e orientimit në mjedisin dixhital. Ata merren dhe me aktivitetet e transmetuesve, në veçanti me transmetuesit e shërbimit publik në mjedisin dixhital (p.sh. çështjet e rolit, aksesit universal dhe financimit). Përparësitë tematike në udhëzimet e dhëna në Rekomandimin (2007)11 janë treguese të angazhimit të madh të teknologjive të reja me dimensionet sociale dhe pjesëmarrëse:

- duke fuqizuar përdoruesit individualë;
- nëpërmjet standardeve dhe strategjive të përbashkëta për informacion të besueshëm, krijimit të përmbajtjes fleksibël dhe transparencës në përpunimin e informacionit;
- aksesit të përballueshëm ndaj ICT-së;
- aksesit të informacionit si shërbim publik;
- bashkëpunimit ndërmjet aktorëve

Nëse kuptohet gjerësisht, nocioni i disponueshmërisë mund të merret se përfshin disponueshmërinë e një panorame pluraliste të medias, rëndësia e së cilës për lirinë e shprehjes dhe kohezionin social u trajtua në kërret pararendës.

Nga ana tjetër, *aksesueshmëria* e mediave të veçanta për seksione të caktuara të publikut varet tek disponueshmëria dhe përballimi. Ajo varet dhe në aftësinë e publikut për t'i përdorur mundësitë në mënyrë të informuar. Kjo kërkon njohuri teknologjike dhe linguistike dhe të kuptuarin sesi funksionon media, proces i cili ndonjëherë njihet me emrin njohja e medias.

Nxitja e njohjes së medias përfshihet në mënyrë të rregullt në tekstet e KM-së në mënyrë të përgjithshme dhe ndonjëherë është dhe qëllim specifik. *Rekomandimi (2006)12 për fuqizimin e fëmijëve në një mjedis të ri informacioni dhe komunikimesh*, për shembull, në veçanti ka të bëjë me fëmijë, ndërsa *Rekomandimi i PACE-s 1466 (2000) për arsimimin e medias* i kushtohet vetëm çështjes së informimit të medias në përgjithësi.

Rekomandimi 1466 (2000) i PACE-s e përkufizon edukimin mbi median si më poshtë: “praktika edukuese që kanë si synim të zhvillojnë kompetencën e medias, të kuptuar si një qëndrim kritik dhe shques drejt medias në mënyrë që të formohen qytetarë të mirëekuilibruar, të aftë për të arritur në gjykimet e tyre mbi bazën e informacionit të disponueshëm. Ai u bën atyre

të mundur të kenë akses në informacionin e nevojshëm, ta analizojnë atë dhe të jenë në gjendje të identifikojnë interesat ekonomikë, politikë, sociale dhe/ose kulturorë që shtrihen pas këtij informacioni. Edukimi mbi median u mëson individëve të interpretojnë dhe të prodhojnë mesazhe, të përzgjedhin median më të përshtatshme për komunikim dhe, në fund, të kenë një rol më të madh në ofertën dhe produktin e medias.”

Rekomandimi u hartua në përgjigje të shumëllojshmërisë së informacionit të disponueshëm nga një mori burimesh në shoqërinë moderne, si dhe duke pasur parasysh vështirësinë e orientimit për (disa) qytetarë. Edukimi mbi median është një rrugë e rëndësishme e promovimit të informimit për medias dhe Rekomandimi i PACE-t kërkon, ndërmyjet të tjerash, të sigurojë një “qasje të koordinuar, ndërsektorale” për çështjen e promovimit të praktikave më të mira përkatëse. Më konkretisht, ai bën thirrje për zhvillimin e programeve të informimit të medias, duke u përqendruar tek fëmijët, adoleshentët dhe të rriturit. Ai bën thirrje dhe për përfshirjen e programeve përkatëse në programet e trajnimit të mësuesve.

Së fundmi, nga perspektiva e përdoruesve, *funksionaliteti* i medias përcaktohet gjerësisht nga aksesueshmëria në të. Çështja e funksionalitetit të medias është veçanërisht e rëndësishme për personat që u përkasin pakicave. Për shembull, ofrimi i gatshëm i medias në një gjuhë dominuese ose shtetërore mund të ketë pak vlerë funksionale për një grup të një pakice gjuhësore. Në të njëjtën mënyrë, lehtësitë e transmetimit lokal mund të kenë pak vlerë funksionale për një grup që është i shpërndarë në të gjithë shtetin ose ka shtrirje ndërkuftare. Thënë ndryshe, kriteret e disponueshmërisë, përballimit dhe aksesit janë parakushte (por jo domosdoshmërisht garanci) të funksionalizmit të medias.

Si përfundim, aksesit i gatshëm si në informacionin teknologjik dhe në atë zyrtar janë gjithnjë e në rritje të rëndësishme për pjesëmarrjen efektive si në strukturat dhe në proceset zyrtare dhe në proceset e demokracisë. Ai është i rëndësishëm dhe për praktikën demokratike jozyrtare, si për shembull për debatin publik në media. Standardet përkatëse të Këshillit të Evropës, qofshin ato detyruese ligjore ose jo, përbëjnë një koleksion të rëndësishëm të masave që kanë si synim të rrisin në maksimum potencialin e teknologjive të reja të komunikimit dhe pjesëmarrjen në shoqërinë demokratike në përgjithësi dhe në debatin publik nëpërmjet medias në veçanti.

Përfundime

Yasha Lange

Përcaktimi i standardeve

Puna e përcaktimit të standardeve nga Këshilli i Evropës ka pasur një ndikim të madh, siç u ilustrua dhe në krerët e mësipërm. Një sërë traktatesh dhe rekomandimesh për çështje sociale dhe kulturore kanë dhënë udhëzime për mënyrat dhe mjetet e sigurimit të një shoqërie ku garantohet shprehja e lirë, ndërsa ruhet toleranca dhe respekti.

Vetë moria e traktateve, konventave, jurisprudencës dhe rekomandimeve të marra sëbashku demonstrojnë sesi mund të ekuilibrohen të drejtat dhe detyrimet konfliktuale që mund të jenë liria e shprehjes kundrejt privacisë ose shpifjes, aksesit në informacion kundrejt sigurisë kombëtare, nxitja e demokracisë dhe pluralizmit kundrejt nxitjes së tolerancës dhe parandalimit të konflikteve, e drejta e individëve kundrejt interesit publik, e kështu me radhë.

Këshilli i Evropës e ushton ndikimin e tij nëpërmjet komunikimit të teksteve detyruese ligjore (konventave dhe vendimeve në veçanti) dhe rekomandimeve që nuk janë të bazuara në traktate. Në disa raste, ligjet konsiderohen si shumë kufizuese ose të papërputhshme me lirinë e shprehjes, si, për shembull, kur promovohet toleranca dhe të kuptuarit. Në fund të fundit, komentet jo tolerante janë gjithashtu pjesë e së drejtës së lirisë së shprehjes. Në raste të tilla zbatohen rekomandime për të inkurajuar shembuj pozitivë, për të përcaktuar standarde dhe për të vendosur kufij (jo-detyrues) të asaj që është e *dëshirueshme*.

Rekomandimet e shumta në numër japin udhëzime të detajuara për zbatim, duke hapur rrugën për praktika të mundshme për çështje të tilla si mbrojtja e të miturve, parandalimi i fjalimeve të urrejtjes, nxitja e tolerancës, arsi-

mimi dhe dituria, përqendrimi i pronësisë, transmetimi publik, media e pakicave dhe aksesin në informacion.

Së fundmi, Këshilli i Evropës i ka ndjekur rekomandimet duke monitoruar aktivisht dhe në vijimësi performancën (e shteteve anëtare, por dhe të palëve të tjera të interesuara), aderimin në këto rekomandime dhe duke ofruar mbështetje dhe ndihmë për zbatimin e tyre.

Në këtë punë, Këshilli i Ministrave ka dëshmuar një angazhim të vazhdueshëm dhe efektiv për interesin publik, duke drejtuar punën në tri fusha:

- lirinë e shprehjes dhe pluralizmin e mendimeve;
- respektimin e dinjitetit njerëzor, diversitetin kulturor dhe “të drejtat e të tjerëve”, në mënyrë që të sigurohet toleranca dhe të kuptuarit;
- pjesëmarrjen e të gjithë qytetarëve në çështjet publike, duke bërë të mundur aksesin në informacion dhe në media.

Janë pikërisht këto tri fusha, të cilat sëbashku përcaktojnë aftësinë e shoqërisë për të jetuar bashkërisht.

Shprehja e lirë dhe pluralizmi

Liria e shprehjes, siç garantohet nga Neni 10 i KEDNJ-së, mund të kufizohet vetëm nëse parashikohet në ligj dhe nëse është e nevojshme në një shoqëri demokratike. Me fjalë të tjera e drejta është e gjerë, kufizimet janë të ngushta. Zbatohet epërsia e interesit publik, ndërsa mbrohen grupet dhe individët, siç lustrohen nga një çështje e Gjykatës, e cila shërben si pikë referencë.

Sunday Times k. Mbretërisë së Bashkuar.: Gazeta u përpoq të botonte një artikull që lidhej me një medikament që u jepej grave shtatzëna, të cilat më vonë lindnin fëmijë të deformuar. Qëllimi i artikullit ishte t'u vinte në ndihmë prindërve të merrnin një trajtim më të mirë. Kompania farmaceutike e ndaloi botimin. Gjykata vendosi se kufizimi nuk ishte i justifikuar me “një nevojë të madhe sociale” dhe si rezultat nuk mund të konsiderohej si “nevojë në një shoqëri demokratike”.*

* *The Sunday Times k. Mbretërisë së Bashkuar (1979).*

Gjykata njih se nuk ka shoqëri të lirë dhe demokratike pa shtyp të lirë, duke afirmuar se politikanët dhe kompanitë duhet të pranojnë botimin e informacionit të papërshtatshëm dhe të pakëndshëm për ta. Gjykata ka përdorur në

mënyrë të përsëritur epërsinë e interesit publik dhe në rast se cenohet material privat, ose material i ashtuquajtur sekret.

Ndikimi i këtyre vendimeve është domethënës. Sipas këtyre standardeve do të duhet të ndryshohen ligjet kombëtare, të harmonizohet jurisprudenca lokale dhe të përafrohen praktikat vendase.

Efektiviteti i Gjykatës dhe i vendimeve të saj në mbrojtjen e të drejtave të njeriut në përgjithësi dhe lirinë e shprehjes në veçanti nuk mund të nënvlerësohet. Vetëm gjatë 2½ viteve të fundit, Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut ka dhënë 62 vendime të lidhura me shprehjen e lirë, në përputhje me Nenin 10 të KEDNJ-së.

Përtej lirisë së shprehjes, Gjykata dhe Këshilli i Evropës janë marrë me ruajtjen dhe nxitjen e pluralizmit. Gjykata ka pranuar më parë se informacioni përfshin dhe idetë të cilat janë “ofenduese, shokuese ose shqetësuese”. Kjo është ende pjesë e debatit publik, ku duhet të lejohen të marrin pjesë të gjithë. Opinioni i shumicës nuk ka precedencë mbi opinionin e një individi. E thënë më thjeshtë, pjesa më e madhe e njerëzve mund të mos pëlqejnë pikëpamjet e një personi, por kjo nuk do të thotë që pikëpamjet e këtij personi duhet të shtypet.

Shteti merr përgjithësi të posaçme si garantuesi i pluralizmit të medias, në veçanti në rekomandimet e Këshillit të Ministrave dhe të Këshillit të Evropës. Në disa tekste deklarohet se shtetet duhet të miratojnë politika për të “nxitur një shumëllojshmëri mediash”, duke “lejuar një pluralitet idesh dhe opinio-nesh”.

Rekomandimi referues i pluralizmit të medias dhe diversitetit, i miratuar në vitin 2007, bën dallimin ndërmjet “pluralizmit strukturor” dhe “diversitetit të përmbajtjes”. Shtetet duhet të sigurohen se publiku ka në dispozicion “një shumëllojshmëri të mjaftueshme produktesh të medias të ofruar nga pronarë të ndryshëm, qofshin ata privatë dhe publikë”. Duhet të ketë një kuadër rregullator për këtë, në veçanti në kohët e dixhitalizimit, integritetit të medias dhe përqendrimin të pronësisë. Shtetit duhet të kufizojë kufirin “e influencës së një personi, kompanie ose grupi të vetëm” mbi median, dhe ta parandalojë këtë duke “prezantuar kufijtë bazuar në kritere objektive dhe realiste”, në mënyrë që t’i lihet hapësirë dhe “mediave të tjera”, për shembull “medias së komunitetit, medias lokale, mediave të pakicave ose mediave sociale”.

Shtetet duhet të mbështesin përmbajtjen dhe “të miratojnë masat e nevojshme në mënyrë që sigurohet një gamë e mjaftueshme informacioni, mendimi dhe programi të shpërndara nga mediat”. Kanalet e ndryshme mund të detyrohen të prodhojnë “përmbajtje diverse” si dhe mund të japin mbështetje për “krijimin, prodhimin dhe shpërndarjen e medias audio-vizive, median e shkruar dhe të gjitha tipet e përmbajtjeve të mediave”.

Nxitja e të kuptuarit

Për të ekuilibruar lirinë e shprehjes dhe pluralizmin, Këshilli i Evropës ka bërë thirrje në mënyrë të përsëritur në traktatet dhe rekomandimet e tij për respektimin e dinjitetit njerëzor dhe tolerancës dhe për respektimin e “të drejtave themelore të të tjerëve”. Gjuha e urrejtjes, nxitja për dhunë dhe racizëm nuk lejohen, ndërkohë që nxitet të kuptuarit dhe respektimi.

Dialogu ndërkulturor, i cili njihet si “shkëmbimi i pikëpamjeve ndërmjet individëve dhe grupeve me prejardhje të ndryshme etnike, kulturore, fetare dhe gjuhësore”, trajtohet në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe të tërthortë në tekste të ndryshme. Ai konsiderohet si “thelbësor për ndërtimin e një Evrope pa kufij ndarës”, për shkak se ai “nxit shkëmbimin e njohurive”. Siç thuhet qartë në Librin e Bardhë për këtë temë, dialogu ndërkulturor nuk është një shkëmbim i pakushtëzuar pikëpamjesh, por duhet të bëhet mbi “bazën e respektit të ndërsjellë”, pa paragjykim dhe bazuar në besim dhe reciprocitet.

Ajo çfarë nënkuptohet jepet e detajuar në *Rekomandimin 97(21) për median dhe nxitjen e kulturës së tolerancës*. Media duhet të raportojë saktësisht dhe në mënyrë të paanshme, thuhet në të, por duhet të jetë sensitive dhe ndaj tensioneve ndërmjet komuniteteve. Ajo duhet të shmangë stereotipet, trajtimin e individëve si qenie njerëzore të pabarabarta “pa e lidhur sjelljen e tyre me një komunitet të veçantë kur kjo gjë nuk ka lidhje me çështjen”. Në veçanti pika e fundit është shumë e rëndësishme kur kemi të bëjmë me pakica etnike, kulturore dhe fetare. Në përjashtim të rasteve kur sjellja, ose, për këtë shkak, një vepër penale është tipike për origjinën e një individi, nuk është e nevojshme të përmendet origjina e këtij individi.

Në të vërtetë, Këshilli i Evropës ka luftuar gjuhën e urrejtjes, diskriminimin, racizmin dhe ksenofobinë me të njëjtin angazhim si nxitjen e të kuptuarit. Për këtë qëllim janë miratuar rekomandime për të theksuar pikërisht këtë gjë. Për shembull, një Rekomandim i posaçëm i Këshillit të Ministrave ju

sugjeron shteteve anëtare të marrin veprimet e nevojshme për të parandaluar dhe për të ndjekur gjuhën e urrejtjes.

Rekomandimi për 'gjuhën e urrejtjes' bën thirrje për një bazë ligjore të kuptueshme, duke përdorur të drejtën civile, penale dhe administrative për të ekuilibruar lirinë e shprehjes me lirinë e diskriminimit. Ai thekson me të drejtë dhënien e sanksioneve të duhura penale për ata që shpërndajnë fjalime të dhunshme dhe seriozisht abuzive. Gjithsesi, ai njuh gjithashtu se vetë mediat nuk janë përgjegjëse për ekspozimin dhe analizimin e fenomenit të fjalimit të urrejtjes. Me fjalë të tjera, racizmi nuk është i pranueshëm, por mund të raportohet.

Përveç Konventës dhe Rekomandimit, u krijua dhe Komisioni Evropian kundër Racizmit. Që prej fillimit të tij, Komisioni ka miratuar njëmbëdhjetë rekomandime që lidhen me politikat antidiskriminuese për (nevojën) të luftuar racizmin. Një shembull është rekomandimi që lidhet me internetin,²¹ i cili u bën thirrje shteteve anëtare të luftojnë aktet e racizmit, ksenofobisë dhe antisemitizmit të kryera nëpërmjet internetit në legjisllacionin dhe politikat kombëtare dhe ndërkombëtare.

Pjesëmarrja

Nocioni që çdokush duhet të ketë mundësinë e pjesëmarrjes është elementi i tretë i theksuar në mënyrë të përsëritur nga Këshilli i Evropës. Për të nxitur demokracinë dhe të drejtat e njeriut, "pjesëmarrja" duhet të jetë "efektive", jo vetëm simbolike. Ajo duhet tu bëjë të mundur të gjithë qytetarëve të marrin pjesë në çështjet publike, qofshin ato kulturore, sociale ose politike, nëpërmjet medias, në grup ose individualisht, dhe jo në varësi të gjendjes financiare, moshës, arsimit dhe elementëve të tillë të ngjashëm.

Ndarja dixhitale

Pjesëmarrja efektive kërkon lidhjen e urave, proces të cilit shpesh i referohemi si "ndarje dixhitale" të hapësirës ndërmjet atyre që kanë akses në infor-

21.Rekomandimi i Përgjithshëm i Politikës i ECRI-it nr 6 për luftimin e shpërndarjes së materialit racor, ksenofobik dhe antisemitist nëpërmjet internetit, i miratuar më 15 dhjetor 2005.

macion nëpërmjet teknologjive të reja dhe atyre që nuk kanë teknologji. Organeve publike, private dhe të shoqërisë civile u bëhet thirrje nëpërmjet teksteve të ndryshme të nxisin dhe të zgjerojnë aksesin në mjetet e teknologjisë së informacionit dhe në pajisjet e transmetimit dixhital.

Rekomandimi (2003)⁹ për masat për mbrojtjen e kontributit demokratik dhe social të transmetimit dixhital thotë se:

“Duke qenë se për konsumatorët kalimi në transmetimin dixhital kërkon pajisje të reja për të dekoduar dhe koduar sinjale dixhitale dhe, si rrjedhim, kërkon shpenzime, dhe në mënyrë që të shmanget çdo formë e diskriminimit material dhe çdo rrezik i “ndarjes dixhitale” ndërmjet kategorive të ndryshme shoqërore, shtetet anëtare do t’i kushtojnë vëmendje të veçantë mënyrave të zbritjes së kostove për pajisje të tilla.”

Dy elementë theksohen në mënyrë të përsëritur. Për të kapërcyer ndarjen dixhitale aksesin në informacion duhet të jetë i përballueshëm dhe i kuptueshëm. Kjo tregon shqetësim për ata njerëz që mund të mos jenë përdorues të shpejtë, që mund të kenë aftësi teknike të kufizuara, që nuk e përballojnë dot teknologjinë e fundit, dhe si rezultat mund të lihen mënjanë dhe nuk janë në gjendje të ushtrojnë të drejtën e tyre për të marrë informacion dhe për pjesëmarrje të plotë.

Së pari, Rekomandimi (2007)¹¹ për nxitjen e lirisë së shtypit dhe informacionit në një mjedis të ri informativ dhe komunikimi thekson nevojën për akses të përballueshëm. Shtetet Anëtare duhet të “krijojnë një mjedis mundësues për sektorin privat për të investuar në infrastrukturën dhe shërbimet e ICT-së, duke përfshirë një kuadër ligjor dhe rregullator të qëndrueshëm” dhe “duke lehtësuar dhe nxitur rrjetet me bazë komuniteti”.

Së dyti, theksohet aftësia e qytetarëve për të përdorur median. Njohuria për të përdorur mediat konsiderohet si faktor i rëndësishëm në uljen e rrezikut të ndarjes dixhitale. Ekziston frika se “sektorët më pak të avantazhuar të popullsisë” mund të mos kuptojnë si punon media ose mund të mos kenë aftësinë teknike për të përdorur aparaturat/instrumentet e reja (bokset ose kompjuterët, për shembull).

Por, Rekomandimi (2003)⁹ për masat për të nxitur kontributin demokratik dhe social të transmetimit dixhital thotë që “publiku duhet të pajiset me informacione të gjera për median”. Masat e nevojshme, si për shembull, “kurset e përshtatshme të trajnimit në përdorimin e pajisjeve dixhitale dhe të shërbimeve të reja” duhet t’u ofrohen grupeve në rrezik. Këto masa duhet të merren nga “shtetet anëtare, transmetuesit, autoritetet rregullatore ose ins-

titucioneve të tjera publike ose private që lidhen me tranzitimin në transmetimin dixhital.”

Dividenti dixhital

Dividenti dixhital është quajtur një mundësi që vjen një herë në jetë për të (ri)shpërndarë spektrin dhe për t’u hapur ndaj një gamë të gjerë shërbimesh të reja. Për shkak se transmetimi dixhital vlerësohet të jetë gjashtë herë më efikas, krijohet hapësirë për teknologjitë terestiale (mbi ajër), të tilla si video për telefonat celularë, lidhje me rrjetin pa tel që lidhet nëpërmjet bandës së gjerë (broadband wireless) që mbulon zona të mëdha ose televizione me definicion të lartë. Por, mundësitë e reja çojnë në shqetësime: a do të kenë të gjithë akses në to, dhe si lidhen këto mundësi me nxitjen e pluralizmit dhe divesitetin kulturor?

Deklarata e Këshillit të Ministrave për dhënien dhe menaxhimin e dividendit dixhital dhe interesit publik (2008) bën thirrje për ekuilibër ndërmjet “një qasje të bazuar tërësisht në treg” dhe objektivave të interesit publik, të tillë si pjesëmarrja, pluralizmi dhe diversiteti gjuhësor.

Pranohet se kalimi në sistemin dixhital dhe spektrin e lirë të radiove është “mundësi e shkëlqyer”, e cila lejon vërshimin e shërbimeve të reja, të cila dhe mund të kontribuojnë në kalimin në ndarjen dixhitale. Por, aksesit duhet të jetë “efektiv dhe i barabartë për të gjithë njerëzit [...] në veçanti për qëllim të parandalimit të përjashtimeve dixhitale.” Përsëritet nevoja për të mbajtur parasysh “interesin e përbashkët”.

Në veçanti theksohet se shtete anëtare duhet “t’i kushtojnë rëndësi të veçantë nxitjes së novacionit, pluralizmit, diversitetit kulturor dhe gjuhësor, dhe aksesit të publikut në shërbimet audio-vizive në ndarjen dhe në menaxhimin e dividendit dixhital”. E thënë me pak fjalë, novacioni është i mirë, por duhet të përdoret në interesin më të gjerë të publikut dhe pa përjashtuar askënd.

Hapat pasues

Standardet janë njëra anë, ndërsa zbatimi është tjetër gjë. Këshilli i Evropës mund t’u bëjë thirrje shteteve të miratojnë një kuadër ligjor të plotë e të kuptimtë dhe mund t’i kërkojnë medias të raportojë drejt dhe të shmangë stereotipet, por kjo gjë në vetvete nuk garanton përputhshmërinë. Por, Këshilli i Evropës nuk do të ndalojë së miratuari traktate apo së nxjerri rekomandime. Siç u përmend më lart, janë krijuar organe të ndryshme për të monitoruar performancën e shteteve dhe të medias, si për shembull Observatori Audioviziv, i cili mbikëqyr e siguron se kuadri ligjor është në përputhje me median e

transmetimit, Komisioni Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës, i cili monitoron racizmin, ksenofobinë, antisemitizmin dhe intolerancën, ose Këshilli Evropian i të Drejtave Sociale që kontrollon përputhshmërinë me Kartën Sociale.

Monitorimi shpesh ofron informacion që ka të bëjë me zbatimin e standardeve, të krahasueshme me vendin. Dhe, megjithëse mezi të dallueshme, raportet shpesh çojnë në dialogje dypalëshe me autoritete publike për të amenduar legjislacionin ose në udhëzime të shkruara politikash për shtetet anëtare.

Në vitin 1997, Asambleja Parlamentare miratoi një rezolutë ku u bëri thirrje shteteve anëtare të dekriminalizojnë shpifjen. E thënë thjeshtë, dënimet me burgim për shpifje duhet të hiqen menjëherë, abuzimi me ligjet e shpifjes duhet të ndalohet dhe duhet të përcaktohet saktësisht koncepti i shpifjes për të shmangur aplikimin arbitrar dhe për t'u sigurua se "legjislacioni parashikon mbrojtje efektive për mbrojtjen e dinjitetit të personave". Me fjalë të tjera, nëse dikush ndihet i fyer, mësoni atë të shkojë në gjykatë (për çështje civile) më mirë se ta transformosh çështjen në çështje penale.

Asambleja Parlamentare, në të njëjtën Rregullore, përmend shtete specifike, duke u bërë thirrje atyre të amendojnë legjislacionin përkatës. Turqia duhet "të amendojë Nenin 125.3 të Kodit të saj Penal" dhe Franca duhet të rishikojë "ligjin e 29 korrikut 1881 në dritën e jurisprudencës së Gjykatës".

Për më tepër, mbi bazën e rekomandimeve dhe ndihmën dhe punën bashkëpunuese, Këshilli i Evropës gjatë dhjetë apo pesëmbëdhjetë viteve të fundit ka luajtur një rol shumë të rëndësishëm në formësimin e kuadrit ligjor për median, në veçanti në Evropën Qendore dhe Lindore.

Një logjikë e thjeshtë rezultoi e drejtë: organizimi i përcaktimit të standardeve kryesore në fushën e lirisë së medias dhe përgjegjësia është gjëja më e mirë për ofrimin e ndihmës në përdorim dhe zbatim të saj.

Aktivitetet e ndihmës dhe bashkëpunimit kanë marrë forma të ndryshme, por mund të ndahen në dhënien e eksperiencës për (projekt) legjislacionin, dhe trajnime për autoritetet publike, gjyqësorin dhe përfaqësuesit e medias.

Legjislacioni i medias

Pas shpërbërjes së Bashkimit Sovietik, së Ish Jugosllavisë dhe hyrjes së shumë shteteve të reja anëtare, shpesh legjislacioni i brendshëm duhej të harmonizohej me standardet e Këshillit të Evropës. Divizioni i Medias në

Këshillin e Evropës ofron rishikime të rregullta të shpejta e të kuptimta në lidhje me një gamë të gjerë temash. Qëllimi i këtyre rishikimeve (ose “eksperimentave”) ka qenë dhe vazhdon të jetë ardhja në ndihmë të shteteve anëtare për hartimin e ligjeve dhe rregulloreve që lidhen me median, për vlerësimin e projekt-ligjeve krahasuar me standardet e miratuara nga Këshilli.

Eksperiencia e Këshillit të Evropës në këtë fushë shpesh lidhet me vendimin politik të (pranimit në) Bashkimin Evropian. Pra ndikimi ka qenë aq i madh, saqë shumë vende kanë rishikuar kuadrin e tyre ligjor. Në mjaft vende, janë amenduar ligje në bazë të komenteve profesionale. Në disa vende, janë përgatitur ligje tërësisht të reja bazuar në këshillat e ekspertëve ose rezultatet e aktiviteteve të ndihmës. Dhe, në disa raste janë rrëzuar projekt-ligje pasi ato janë konsideruar kufizuese ose në kundërshtim me Rekomandimet e Këshillit të Evropës.

Pas vitit 1997, pjesa më e madhe e vendeve të Ish Jugosllavisë zhvilluan një kuadër të ri ligjor për median e transmetimit për të përmirësuar pluralitetin brenda sektorit audio-viziv, për të garantuar pavarësinë e ish transmetuesit të shtetit, për të prezantuar një koncept të shërbimit publik dhe për të krijuar një organ të pavarur rregullator për të kufizuar kontrollin e drejtpërdrejtë shtetëror mbi mediat e transmetimit.

Këshilli i Evropës ka ofruar shumë ekspertizë për rishikime të projekt-ligjeve gjatë të gjithë kohës, për të siguruar se ligjet e propozuara janë në përputhje me standardet e tij. Jo vetëm ekspertët ligjorë në vende, por dhe organet publike i kanë marrë shumë seriozisht këto eksperiencia dhe rekomandimet e bëra kanë çuar në mendime. Ligjet e reja të transmetimit në Kroaci, Serbi, Maqedoni, Mal të Zi dhe Bosnjë-Hercegovinë kanë të gjitha vultat e Këshillit të Evropës.

Kjo lloj pune vazhdon dhe në shumë vende të tjera, të tilla si Shqipëria, Armenia, Azerbajxhani, Gjeorgjia, Moldavia dhe Ukraina.

Trajnimi

Shumë zyrtarë qeverie, parlamentarë, gjyqtarë dhe gazetarë kanë marrë pjesë gjatë viteve të fundit në aktivitete të organizuara nga Këshilli i Evropës. Qëllimi i tyre është rritja e ndërgjegjësimit rreth teksteve të standardeve dhe instruktimit për zbatimin në praktikë të jurisprudencës ose konventave. Autoritetet publike janë njohur me parimet e mosndërhyrjes, por dhe me përgjegjësinë e ofrimit të një medie informuese, diverse dhe pluraliste.

Nëpërmjet seminareve dhe diskutimeve në tryeza rrumbullake, profesionistët e medias (nga gazetarët deri tek botuesit dhe menaxherët e medias) janë informuar për të drejtat e tyre, përgjegjësitë dhe përgjegjshmërisë që rrjedhin nga standardet e Këshillit të Evropës. Këto trajnime variojnë nga trajnime praktike profesionale për përdorimin e jurisprudencës në shtetet e ndryshme, deri në aftësitë bazë për raportimin e drejtë dhe të saktë, respektimin e pakicave dhe diversitetin kulturor, ekuilibrin ndërmjet të drejtës së lirisë së shprehjes dhe të drejtës për jetë private dhe familjare, e kështu me radhë.

Janë botuar e janë përkthyer në gjuhë të ndryshme si dhe janë shpërndarë gjerësisht shumë dokumente, si për shembull jurisprudenca e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut për Nenin 10 ose në lidhje me rregullat dhe rregulloret për median gjatë një fushate zgjedhore.

Si rezultat i këtyre përpjekjeve, ligji i medias dhe praktika në shtete anëtare i janë afruar shumë më tepër standardeve të Këshillit të Evropës.

Rreth autorëve

Yasha Lange është partner drejtues i Punës së Medias, i cili përqendrohet në zhvillimin, zbatimin dhe vlerësimin e aktiviteteve në fushën e medias dhe të komunikimit. Ai është dhe konsulent për organizata të ndryshme qeveritare dhe ndërkombëtare. Ai ka koordinuar projekte në emër të Komisionit Evropian në Evropën Juglindore dhe në Ish Bashkimin Sovjetik dhe ka punuar për tre vjet si botues i gazetave kryesore të përditshme. Më pas ai ka qenë drejtor i Grupit të Punës së Medias në Bruksel. Ai është autor i katër librave dhe i shumë raporteve të botuara dhe është folës i rregullt në konferenca. Është anëtar bordi në dy fondacione.

Tarlach McGonagle është koordinatori i lëndës së Informatierecht, që është një ndër komponentët bazë të programit të Masterit të IViR. Ka marrë gradën Doktor Shkencash nga Universiteti i Amsterdemit (2008) për temën e tij ku analizohet ndërlidhja e lirisë së shprehjes me të drejtat e pakicave sipas të drejtës ndërkombëtare. Ka Master në juridik (LL.M.) në të drejtën ndërkombëtare të të drejtave të njeriut (Universiteti i Esekst, 2001) dhe Diplomë universitare në juridik dhe frëngjisht (Universiteti Kombëtar i Irlandës, Galway, 1998).

Z. McGonagle është i specializuar në një gamë të gjerë temash të lidhura me të drejtën ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, në veçanti në lirinë e shprehjes dhe të fesë, të drejtën e njerëzve që u përkasin pakicave dhe të drejtat kulturore dhe gjuhësore, dhe politikatat ndërkombëtare të të drejtave të njeriut. Ai shkruan rregullisht raporte për degë të ndryshme të Këshillit të Evropës, OSBE-së dhe për organizata të tjera ndërkombëtare dhe jo-qeveritare. Ai është anëtar i Bordeve Editoriale dhe Këshillimore të Observatorit Evropian Audioviziv.

Bissera Zankova është juriste, Doktore për Shkencat Juridike të së Drejtës në të Drejtën Krahasuese Kushtetuese. Është diplomuar në Fakultetin Juridik të Sofjes "St. Kliment Ohridsky" dhe ka mbrojtur Masterin dhe Doktoraturën në CEU, Budapest.

Është konsulente në agjencinë Shtetërore Bullgare për Teknologjitë dhe

Komunikimet e Informacionit (DAITS) dhe jep mësim për të drejtën e medias në Fakultetin e Gazetarisë për Universitetin e Sofjes “St. Kliment Ohridsky” dhe Universitetin Ekonomik të Sofjes.

Bissera Zankova është anëtare e Komitetit Drejtues të Medias dhe të Shërbimeve të Reja të Komunikimit (CDMC) dhe punon për grupe të tjera pune të Këshillit të Evropës. Kohët e fundit ajo ka punuar për çështjet e dialogut ndërkulturor dhe të drejtave të njeriut në shoqëritë shumëkulturore.

Znj. Zankova ka botuar një libër si dhe shumë artikuj në botime bullgare dhe të huaja që përqendrohen në lirinë e shprehjes së medias.

Shtojca

Tekstet kryesore bazë

Jurisprudenca e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut: ju lutem vizitoni: <http://www.echr.coe.int>.

Tekstet e miratuara nga Këshilli i Ministrave të Këshillit të Evropës (vizitoni www.coe.int/media).

Deklarata e Këshillit të Ministrave për rolin e medias së komunitetit në nxitjen e kohezionit social dhe dialogut ndërkulturor, e miratuar më 11 shkurt 2009.

Rekomandimi (2007)3 i Këshillit të Ministrave për rolin e medias së shërbimit publik në shoqërinë e informacionit

Rekomandimi (2007)2 për pluralizmin e medias dhe diversitetin e përmbajtjes së medias.

Udhëzime të Këshillit të Ministrave të Këshillit të Evropës për mbrojtjen e lirisë së shtypit dhe informacionit në kohë krize, miratuar më 26 shtator 2007.

Deklarata e Këshillit të Ministrave për mbrojtjen e rolit të medias në demokraci në kuadrin e përqendrimit të medias, miratuar më 31 janar 2007.

Rekomandimi (2003)9 për masat për të nxitur kontributin demokratik dhe social në transmetimin dixhital.

Rekomandimin (99)1 për masat për nxitjen e pluralizmit të medias.

Rekomandimi (97)21 për median dhe nxitjen e kulturës së tolerancës. Rekomandimi (97)20 për “fjalimet e urrejtjes”.

**Këshilli i Evropës
ka dyzet e shtatë
shtete anëtare, të cilat
mbulojnë thuajse të
gjithë kontinentin e
Evropës.**

**Kës-
hilli i Evropës
kërkon të zhvillojë parime
të përbashkëta demokratike
dhe ligjore bazuar në Konventën
e të Drejtave të Njeriut dhe
teksteve të tjera të referen-
cës për mbrojtjen e
individit.**

**Që prej kohës
kur u themelua, Në
vitin 1949, pas luftës
së dytë botërore, Këshilli i
Evropës ka simbolizuar pajtimin.**